RNI NO. MAHMAR/2020/84035

सुटीची सूचना

दि. ३ मार्च २०२६ रोजी धुलिवंदननिमित्त मुद्रणालयाला सुटी असल्यामुळे दि. ४ मार्च २०२६ रोजीचा दै. बहुजन सौरभचा अंक प्रकाशित होणार नाही. नियमित अंक दि. ५ मार्च २०२६ रोजी वाचकांना प्राप्त होईल. याची वाचक, जाहिरातदार व वितरकांनी नोंद घ्यावी.

- मुख्य संपादक

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

दि. 3 मार्च 2026

1930- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी काळाराम मंदिर प्रवेश सत्याग्रह सुरु केला.

1934 काळाराम मंदिर सत्याग्रह स्थगित. संकलन प्रा. यशवंत दुपटे

मंगळवार, ०३ मार्च २०२६ | वर्ष : ६ | अंक : ६५ | दैनिक | किंमत : ₹५/-

Tueaday, 03 March 2026 | Year : 6 | Issue : 65 | Daily | Rate: Rs. 5/-

इस्त्रायली प्रधानमंत्री नेतन्याहू यांच्या कार्यालयावर मिसाईल्स हल्ला

नवी दिल्ली : इस्त्रायल आणि अमेरिकेने इराणवर केलेल्या संयुक्त हल्ल्यांमुळे मध्य पूर्वेतील तणाव वाढला आहे, तर इराण सतत प्रत्युत्तरादाखल हल्ले करत आहे. इराणच्या इस्लामिक रिव्होल्यूशनरी गार्ड कॉर्प्स (IRGC) ने दावा केला आहे की, तेल अवीवमधील प्रधानमंत्री बेंजामिन नेतन्याहू यांचे कार्यालय आणि इस्त्रायली हवाई दलाच्या कमांडरच्या तळाला लक्ष्य करण्यात आले आहे. हल्ल्यानंतर नेतन्याहू यांची प्रकृती खालावली असल्याचाही दावा करण्यात आला आहे. या हल्ल्यामुळे इस्त्रायली नेतृत्व हादरले आहे आणि आयआरजीसीचा दावा आहे की नेतन्याहू यांनीही या हल्ल्याचा धसका घेतला आहे. इस्त्रायली हवाई दलाच्या कमांडरच्या तळावर खैबर क्षेपणास्त्रांचा मारा झाल्याचे वृत्त आहे.तथापि, इस्त्रायलने प्रधानमंत्री नेतन्याहू यांच्या कार्यालयावर क्षेपणास्त्र हल्ला केल्याचा इराणचा दावा पूर्णपणे फेटाळून लावला आहे. इस्त्रायलने असा कोणताही हल्ला झाला नसल्याचे म्हटले आहे.

ट्रम्प यांचे इराणला हल्ले थांबवण्याचे आवाहन

अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प यांनी इराणी लष्करी अधिकाऱ्यांना आत्मसमर्पण करण्याचे आवाहन केले आहे. त्यांनी सांगितले की इराणविरुद्धची लष्करी मोहीम त्यांचे सर्व उद्दिष्टे साध्य होईपर्यंत सुरूच राहील. ट्रम्प यांनी सांगितले की त्या बदल्यात ते पूर्ण सुरक्षा हमी देतील. त्यांनी इराणी लष्करी कर्मचाऱ्यांना आत्मसमर्पण करण्याचे आवाहन केले आहे, अन्यथा निश्चित मृत्यूला सामोरे जावे लागेल आणि ते भयानक असेल, असे ते म्हणाले आहेत.

ब्रिटन, फ्रान्स आणि जर्मनी अमेरिकेसोबत

ब्रिटन, फ्रान्स आणि जर्मनी यांनी अमेरिकेला उघडपणे पाठिंबा दर्शविला आहे. पश्चिम आशियाई नेत्यांनी स्पष्टपणे सांगितले आहे की ते इराणकडून होणारे प्रत्युत्तरात्मक हल्ले रोखण्यासाठी अमेरिकेसोबत काम करण्यास तयार आहेत. या तिन्ही देशांच्या नेत्यांनी इराणच्या अलिकडच्या हल्ल्यांवर तीव्र नाराजी व्यक्त करणारे संयुक्त निवेदन जारी केले. ब्रिटनचे पंतप्रधान केयर स्टारमर, फ्रान्सचे अध्यक्ष इमॅन्युएल मॅक्रॉन आणि जर्मन चांसलर फ्रेडरिक मर्झ यांनी इराणच्या बेपर्वा हल्ल्यांबद्दल तीव्र चिंता व्यक्त केली आहे. ते म्हणतात की हे हल्ले त्यांच्या सैनिकांचे आणि या प्रदेशातील नागरिकांचे जीवन धोक्यात आणत आहेत.

ऑपरेशन खामेनी ख्रिसमसला आखला कट

इराणचे सर्वोच्च नेते अयातुल्ला अली खामेनी यांचा खात्मा हा केवळ एक लष्करी हल्ला नव्हता. अमेरिका आणि इस्त्रायलने गेल्या अनेक महिन्यांपासून रचलेल्या एका अत्यंत गुंतागुंतीच्या कटातून हा हल्ला झाला. अमेरिकेची गुप्तचर यंत्रणा सीआयएच्या गुप्त अहवालातून या मोहिमेचे धक्कादायक तपशील समोर आले आहेत. या महाविनाशक मोहिमेची ठिणगी गेल्या वर्षी ख्रिसमसच्या सुमारास पडली. फ्लोरिडातील मार-ए-लागो इथे अमेरिकन राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प आणि इस्त्रायलचे पंतप्रधान बेंजामिन नेतन्याहू यांची एक गुप्त बैठक झाली. या बैठकीत नेतन्याहू यांनी इराणच्या अणू कार्यक्रमाचे पुरावे सादर केले. तिथेच ट्रम्प यांनी इराणच्या मिसाईल साईट्स नष्ट करण्यासाठी इस्त्रायलला पूर्ण पाठिंबा देण्याचे वचन दिले.

इराण-इस्त्रायल युद्धाचा भारताला पहिला फटका!

इस्त्रायल, अमेरिका आणि इराण यांच्यात सुरू असलेल्या भीषण युद्धाची धग आता भारतापर्यंत पोहोचली आहे. ओमानच्या किनारपट्टीवर एका ऑईल टँकरवर झालेल्या ड्रोन बोट हल्ल्यात एका भारतीय खलाशाचा दुर्दैवी मृत्यू झाला आहे. इराणचे सर्वोच्च नेते अयातुल्ला अली खामेनी यांच्या मृत्यूनंतर बिघडलेल्या परिस्थितीत हा सागरी हल्ला झाल्याने संपूर्ण आखाती क्षेत्रात खळबळ उडाली आहे. या जहाजावर एकूण 21 कर्मचारी तैनात होते. यामध्ये 16 भारतीय, 4 बांगलादेशी, 1 युक्रेनियन कर्मचाऱ्याचा समावेश आहे. उर्वरित सर्व 20 कर्मचाऱ्यांना पनामाच्या एमव्ही सँड या व्यापारी जहाजाने सुरक्षितपणे बाहेर काढले आहे. ओमानच्या रॉयल नेव्हीने आता या टँकरची जबाबदारी स्वीकारली असून परिसरातील इतर जहाजांना सतर्कतेचा इशारा दिला आहे.

इराणच्या हायपरसोनिक मिसाइलचा थरार

अमेरिका आणि इस्त्रायलने तीन दिवसांपूर्वी इराणवर सुरू केलेल्या हल्ल्यांचा वनवा आता संपूर्ण मध्यपूर्वेत पसरला आहे. या संपूर्ण संघर्षात इराणच्या एका हायपरसोनिक क्षेपणास्त्राचा व्हिडिओ देखील समोर आला आहे. यात हे क्षेपणास्त्र आपल्या टार्गेटकडे झेपावताना दिसत आहे. या दरम्यान हे क्षेपणास्त्र, तब्बल 10 हून अधिक इंटरसेप्टर क्षेपणास्त्रांना चुकवून आपले लक्ष्य भेदताना दिसत आहे.

इराणचा दुबईतील Amazon च्या डेटा सेंटरवर हल्ला?

UAE आणि बहरीनमधील AWS डेटा सेंटर्समध्ये आग, वीजपुरवठा आणि कनेक्टिव्हिटी संदर्भातील अडचणी नोंदवण्यात आल्याची माहिती आहे. काही क्लाउड कम्प्युटिंग आणि डेटाबेस सेवा बाधित झाल्याचेही समोर आले असून, Amazon कडून घटनेची पुष्टी करण्यात आली आहे. मात्र, ही घटना थेट हल्ल्यामुळे झाली की, अन्य तांत्रिक कारणांमुळे, हे अद्याप स्पष्ट झाले नाही.

मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जींचा निवडणूक आयोगावर हल्लाबोल

कोलकाता : विधानसभा निवडणुकीपूर्वी पश्चिम बंगालमधील राजकीय वातावरण तापत आहे. केंद्रीय गृहमंत्री अमित शहा यांनी दक्षिण 24 परगणा येथे भाजपच्या परिवर्तन यात्रेला सुरुवात केली आणि तृणमूल काँग्रेस सरकारवर जोरदार हल्ला चढवला. काही तासांनंतर, मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जी यांनी कोलकाता येथे प्रत्युत्तर देत भाजप आणि निवडणूक आयोगावर गंभीर आरोप केले. निवडणुकीपूर्वी राज्यात आता राजकीय वक्तृत्व आणि आरोप-प्रत्यारोप तीव्र झाले आहेत.

त्यांच्या रॅलीमध्ये अमित शहा यांनी ममता बॅनर्जी सरकारवर तुष्टीकरणाचे राजकारण केल्याचा आरोप केला आणि दावा केला की या निवडणुकीत तृणमूल काँग्रेसचा पराभव निश्चित आहे. भाजप नेत्यांनी सांगितले की परिवर्तन यात्रा राज्यात राजकीय बदल घडवून आणण्यासाठी होती. रॅलीमध्ये भाजप अध्यक्ष नितीन नवीन आणि केंद्रीय कृषी मंत्री शिवराज सिंह चौहान यांनी कायदा आणि सुव्यवस्था आणि विकासाच्या मुद्द्यांवरून राज्य सरकारवर हल्लाबोल केला.

मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जी यांनी निवडणूक आयोगावर थेट हल्लाबोल केला, विशेष सघन पुनरावृत्ती प्रक्रियेदरम्यान मोठ्या संख्येने खऱ्या मतदारांची नावे जाणूनबुजून काढून टाकण्यात आल्याचा आरोप केला. भाजपला फायदा व्हावा यासाठी ही कारवाई करण्यात आल्याचा दावा त्यांनी केला. लोकशाहीसाठी ही चिंताजनक आणि दुर्दैवी परिस्थिती असल्याचे ममता बॅनर्जी म्हणाल्या.

भवानीपूर मतदारसंघाचे उदाहरण देत ममता बॅनर्जी म्हणाल्या की त्यांच्याच भवानीपूर विधानसभा मतदारसंघातून मोठ्या संख्येने मतदारांची नावे वगळण्यात आली आहेत. तरीही, त्यांनी जनतेचा पाठिंबा त्यांच्यासोबत असल्याचा विश्वास व्यक्त केला. त्यांनी सांगितले की एकही मतदार राहिला तरी त्या निवडणूक जिंकतील.

मुख्यमंत्र्यांनी भाजपच्या परिवर्तन यात्रेवर निशाणा साधला आणि म्हटले की ही बंगालमधील भाजपची शेवटची राजकीय यात्रा ठरेल. मतदार यादीतील मोठ्या बदलांमुळे राजकीय वाद निर्माण झाला आहे. राज्यात सुरू असलेल्या विशेष सुधारणांनंतर लाखो मतदारांची नावे यादीतून काढून टाकण्यात आली आहेत आणि मोठ्या संख्येने मतदारांची पात्रता तपासण्यात आली आहे. याभोवतीचा राजकीय वाद अधिकच तीव्र झाला आहे. भाजप याला निवडणूक प्रक्रियेची स्वच्छता म्हणत असताना, तृणमूल काँग्रेस याला राजकीय कट म्हणत आहे. निवडणुका जवळ येताच बंगालचे राजकारण आणखी तापण्याची चिन्हे दिसत आहेत

नागपुरातील 'एसबीएल' स्फोटातील मृतकांच्या वारसांना 82 लाखांची नुकसान भरपाई जाहीर

नागपूर : काटोल तालुक्यातील 'एसबीएल एनर्जी लिमिटेड' या कंपनीत रविवारी झालेल्या स्फोटातील मृतकांच्या वारसांना एकूण 82 लाखांची नुकसान भरपाई देण्यात येणार आहे. यासंदर्भात विभागीय आयुक्त कार्यालयात उच्च पातळीच्या बैठकीचे आयोजन करण्यात आले होते. त्यावेळी बावनकुळे यांनी ही माहिती दिली. रविवारी झालेल्या या स्फोटात 19 कामगार आतापर्यंत मृत्यूमुखी पडले असून 23 जण जखमी आहेत. जखमींपैकी 13 जण गंभीर जखमी असून ते 70 टक्क्यांहून अधिक भाजले आहेत. तांच्या वारसांना कंपनी कडून 75 लाख रुपये, राज्य सरकार कडून 5 लाख तर केंद्र सरकार कडून 2 लाख रुपये अशी एकूण 82 लाख रुपये नुकसान भरपाई दिली जाईल, असे बावनकुळे यांनी सांगितले. ही घटना कशी झाली याची चौकशी सुरू झाली आहे. परंतु पेसो, 'डिश'चे (डिपार्टमेंट ऑफ इंडस्ट्रीअल सेफ्टी अँन्ड हेल्थ) चे अधिकारी आणि कामगार आयुक्त विभागाची जबाबदारी निश्चित केली पाहिजे. या सर्वांनी गेल्या वर्षभरात करावे तसे काम केले नाही.

विभागीय आयुक्त आणि पोलीस अधीक्षक या विभागांची जबाबदारी निश्चित करून पुढील कारवाईची शिफारस करतील. त्यानंतर संबंधित अधिकाऱ्यांवर गुन्हे दाखल करण्याचा निर्णय घेतला जाईल. केंद्र सरकारकडेदेखील या संदर्भात अहवाल पाठविण्यात येईल, असे बावनकुळे यांनी स्पष्ट केले. दरम्यान ही घटना कशामुळे झाली याचा प्राथमिक रिपोर्ट आला आहे. हा स्फोट निष्काळजीपणामुळे झाल्याचे समोर आले आहे.

एमपीएससी राज्यसेवा मुख्य परीक्षेची तारीख बदलणार?

मुंबई : महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या (एमपीएससी) महाराष्ट्र राजपत्रित नागरी सेवा संयुक्त पूर्व परीक्षा 2025 चा निकाल तब्बल 90 दिवसांनी जाहीर झाला. तर मुख्य परीक्षा 29 मार्चला होणार आहे. त्यामुळे निकालानंतर मुख्य परीक्षेसाठी केवळ 30 दिवसांचा कालावधी मिळणार आहे. परीक्षा नियमानुसार, निकालानंतर किमान 45 दिवसांचा अवधी मिळणे आवश्यक असते. सूत्रांनी दिलेल्या माहितीनुसार, तारखेत बदल होण्याची शक्यता वर्तवली जात आहे. 9 नोव्हेंबर 2025 रोजी झालेल्या पूर्व परीक्षेची दुसरी उत्तरतालिका 2 जानेवारी 2026 रोजी प्रसिद्ध झाली. मात्र, त्यानंतर महिना उलटूनही अंतिम निकालाबाबत आयोग मूग गिळून गप्प होते. विशेष म्हणजे, राज्यसेवेची मुख्य परीक्षा 29 मार्च 2026 पासून नियोजित आहे. निकाल जाहीर करण्यास होत असलेल्या विलंबामुळे उत्तीर्ण उमेदवारांच्या हाती सखोल अभ्यासासाठी केवळ 30 दिवसांचा कालावधी उरणार आहे. वर्णनात्मक स्वरूपाच्या मुख्य परीक्षेची तयारी इतक्या कमी वेळात करणे अशक्य असल्याचे सांगत, आयोग जाणीवपूर्वक उमेदवारांना स्पर्धेतून बाहेर ढकलत असल्याचा आरोप परीक्षार्थी होत आहे. त्यामुळे आता मुख्य परीक्षेच्या तारखेत बदल करण्यासाठी बैठक होणार आहे.

सीआयएसएफच्या महासंचालकांनी 176 निरीक्षकांना दिली बढती ...

नवी दिल्ली : केंद्रीय निमलष्करी दलांमध्ये अनेक पदांवर पदोन्नतीचा गोंधळ दिसून येतो. यूपीएससीने थेट भरतीद्वारे सीएपीएफमध्ये सहाय्यक कमांडंट म्हणून नियुक्त केलेल्या अधिकाऱ्यांना 15 वर्षांनंतरही त्यांची पहिली पदोन्नती मिळालेली नाही. या दलांमधील निरीक्षकांनाही जवळजवळ दीड दशकात सहाय्यक कमांडंट पद मिळू शकलेले नाही. 4,800 रुपये ग्रेड पे आणि चार वर्षांची सेवा असलेल्या निरीक्षकांना 5,400 रुपये ग्रेड पे मिळणे अपेक्षित आहे. हा नियम पाळला जात नाही आणि हे प्रकरण सर्वोच्च न्यायालयात पोहोचले आहेत. दरम्यान, सीआयएसएफच्या महासंचालकांनी या 'पदोन्नतीच्या गोंधळावर' उपाय शोधला आहे. त्यांच्या विशेष अधिकारांचा वापर करून, डीजी प्रवीर रंजन यांनी 176 निरीक्षकांना (कार्यकारी) स्थानिक पदे देऊन 'सहाय्यक कमांडंट' (कार्यकारी) पदोन्नती दिली आहे. सूत्रांनी दिलेल्या माहितीनुसार, केंद्रीय औद्योगिक सुरक्षा दल नियम 2001 च्या नियम 5 अंतर्गत, सीआयएसएफ महासंचालकांना दलाच्या सुधारणेसाठी कमांडंट स्तरापर्यंत स्थानिक पदे देण्याचा अधिकार देण्यात आला आहे. तथापि, यासाठी महासंचालकांना केंद्र सरकारची मान्यता घेणे आवश्यक आहे. जर स्थानिक रँक फाइल सरकारने मंजूर केली नाही, तर पदोन्नती प्रक्रिया पुढे जाणार नाही. महत्त्वाचे म्हणजे, सीआयएसएफ महासंचालक प्रवीर रंजन यांनी सहाय्यक कमांडंट (कार्यकारी) म्हणून पदोन्नती दिलेल्या 176 निरीक्षक (कार्यकारी) यांना एसी रँकचे पूर्ण अधिकार आणि सर्व अधिकार राहतील. ही रँक केवळ महासंचालकांनी इच्छित कालावधीसाठी वैध आहे. जर त्यांना हवे असेल तर ते कधीही पद रद्द करू शकतात.

बहुजन सौरभ संपादकीय

युद्धाचे पडसाद : भारतासह जग धोक्यात

जग पुन्हा एकदा युद्धाच्या सावटाखाली उभे आहे. रशिया-युक्रेन संघर्ष, इस्रायल-गाझा पट्टी युद्ध, आणि महासत्तांमधील वाढता तणाव, या सगळ्यांनी जागतिक स्थैर्याला सुरुंग लावला आहे. प्रश्न फक्त रणांगणाचा नाही; प्रश्न आहे जागतिक अर्थव्यवस्थेच्या कणाकणाला हादरा देणाऱ्या परिणामांचा. दीर्घकाळ चालणारे युद्ध हे केवळ मानवी जीवितहानीचे नव्हे, तर आर्थिक आत्महत्येचेही साधन ठरते आणि या आगीतून भारत अलिप्त राहील, ही समजूत धोकादायक भ्रम आहे. युद्ध म्हणजे अर्थव्यवस्थेवर अणुबॉम्ब युद्धाचा पहिला फटका बसतो तो ऊर्जा बाजाराला. कच्च्या तेलाचे दर वाढतात, गॅस पुरवठा विस्कळीत होतो, वाहतूक खर्च आकाशाला भिडतो. युरोपात युद्ध पेटले की आशियातील बाजार अस्थिर होतात; मध्यपूर्वेत संघर्ष वाढला की जगभर पेट्रोल-डिझेलचे दर वाढतात. ऊर्जा दरवाढ म्हणजे उत्पादन खर्च वाढ, महागाई वाढ आणि सामान्य नागरिकांच्या खिशाला चटका. भारत हा 85 टक्क्यांहून अधिक कच्चे तेल आयात करणारा देश आहे. त्यामुळे जागतिक दरवाढीचा थेट परिणाम आपल्या अर्थव्यवस्थेवर होतो. पेट्रोल-डिझेल महागले की वाहतूक महागते; वाहतूक महागली की अन्नधान्य, औषधे, बांधकाम साहित्य-सर्वच वस्तूंच्या किंमती वाढतात. परिणामी, मध्यमवर्ग आणि गरीब वर्गावर दुहेरी आघात होतो. पुरवठा साखळीचा कोलमडलेला कणा युक्रेन हे जगातील गहू व सूर्यफूल तेलाचे मोठे उत्पादक देश आहे. रशिया खतांचे प्रमुख निर्यातदार. या दोन्ही देशांतील संघर्षामुळे जागतिक अन्नसुरक्षा धोक्यात आली. आफ्रिका आणि आशियातील अनेक देश अन्न टंचाईच्या उंबरठ्यावर पोहोचले. खतांच्या किंमती वाढल्याने भारतातील शेतकऱ्यांनाही फटका बसला. शेती उत्पादन खर्च वाढला, अनुदानाचा भार वाढला आणि सरकारची तिजोरी ताणली गेली. पुरवठा साखळीतील अडथळ्यांमुळे औद्योगिक उत्पादनावरही परिणाम झाला. इलेक्ट्रॉनिक्स, वाहनउद्योग, औषध निर्मिती-सर्व क्षेत्रांना कच्चा माल उशिरा आणि महाग मिळू लागला. जागतिकीकरणाच्या युगात एक देशातील युद्धाचा परिणाम हजारो किलोमीटर दूर असलेल्या उद्योगांवर होतो, ही वस्तुस्थिती आपण नाकारू शकत नाही. भांडवली बाजारातील अस्थिरता युद्ध म्हणजे अनिश्चितता. अनिश्चितता म्हणजे गुंतवणूकदारांचा विश्वास ढासळणे. परदेशी गुंतवणूकदार पैसा काढून सुरक्षित बाजारांकडे वळतात. चलन अवमूल्यन होते. भारतातही युद्धकाळात रुपयावर दबाव वाढतो, शेअर बाजार कोसळतात आणि आर्थिक वाढीचा वेग मंदावतो. दीर्घकाळ चालणाऱ्या संघर्षामुळे संरक्षण खर्च वाढतो. जगभर देश आपला संरक्षण बजेट वाढवत आहेत. भारतही त्याला अपवाद नाही. संरक्षण खर्च वाढला की पायाभूत सुविधा, शिक्षण, आरोग्य या क्षेत्रांवरील गुंतवणूक कमी होण्याचा धोका असतो. म्हणजेच युद्ध थेट विकासाला खीळ घालते. महागाईचा स्फोट आणि बेरोजगारीचा कहर महागाई वाढली की खरेदीशक्ती कमी होते. उद्योग उत्पादन कमी करतात. उत्पादन कमी झाले की रोजगार कमी होतो. बेरोजगारी वाढते. ही साखळी अत्यंत धोकादायक आहे. युद्धामुळे निर्माण झालेली जागतिक मंदी भारताच्या निर्यातीवर परिणाम करते. आयटी, वस्त्रोद्योग, रत्न-आभूषण, ऑटो पार्ट्स, या क्षेत्रांना फटका बसतो. निर्यात घटली की परकीय चलन साठ्यावर दबाव येतो. भारतासारख्या विकसनशील देशासाठी ही स्थिती अधिक चिंताजनक आहे. कारण आपली लोकसंख्या मोठी, रोजगारनिर्मितीची गरज प्रचंड आणि सामाजिक असमानता तीव्र आहे. युद्धामुळे निर्माण झालेली आर्थिक मंदी सामाजिक असंतोषालाही खतपाणी घालू शकते. महासत्तांची राजकारणे आणि भारताची कोंडी अमेरिका, चीन आणि रशिया या महासत्तांमधील स्पर्धा आता थेट संघर्षाच्या उंबरठ्यावर आहे. व्यापारयुद्ध, निर्बंध, तंत्रज्ञानावर नियंत्रण या सगळ्याचा परिणाम जागतिक बाजारावर होतो. भारताला एका बाजूला ऊर्जा आणि संरक्षणासाठी रशियाशी संबंध ठेवावे लागतात; दुसऱ्या बाजूला अमेरिका आणि युरोपशी आर्थिक संबंध जपावे लागतात. या कसरतीत भारताला संतुलन साधणे कठीण जात आहे. जर युद्ध अधिक तीव्र झाले, तर निर्बंधांची साखळी वाढेल. जागतिक व्यापार संघटनेचे नियम दुय्यम ठरतील. 'ब्लॉक पॉलिटिक्स' वाढेल. अशा परिस्थितीत निर्यातप्रधान आणि आयातनिष्ठ अर्थव्यवस्था असलेल्या भारताला मोठी किंमत मोजावी लागू शकते. शांततेचा पर्याय का आवश्यक? इतिहास साक्ष देतो की युद्धातून कोणीच जिंकत नाही; सर्वच हरतात. पहिल्या आणि दुसऱ्या महायुद्धानंतर जगाने आर्थिक विध्वंस अनुभवला. आजच्या काळात अर्थव्यवस्था परस्परावलंबी आहेत. त्यामुळे कोणत्याही एका प्रदेशातील युद्धाचा परिणाम सर्वांवर होतो. दीर्घकाळ चालणारे युद्ध म्हणजे जागतिक मंदीचे आमंत्रण. भारताने आपली परराष्ट्रनीती अधिक ठाम आणि स्वतंत्र ठेवण्याची गरज आहे. शांतता, संवाद आणि बहुपक्षीय सहकार्य यावर भर द्यायला हवा. ऊर्जा आयातीचे विविधीकरण, स्थानिक उत्पादनाला चालना, अन्नसुरक्षा बळकट करणे आणि आर्थिक स्वावलंबन वाढवणे, ही धोरणे तातडीने राबवावी लागतील. निष्कर्ष : युद्धविरोधी स्पष्ट भूमिका घ्या. आज गरज आहे ती स्पष्ट आणि ठाम भूमिकेची. युद्धाचे समर्थन करणाऱ्या किंवा त्यातून राजकीय फायदा शोधणाऱ्या शक्तींना उघडपणे विरोध केला पाहिजे. दीर्घकाळ चालणारे युद्ध हे मानवतेविरुद्ध आणि अर्थव्यवस्थेविरुद्ध गुन्हा आहे. भारताने जागतिक मंचावर शांततेचा ठाम पुरस्कार करावा, अन्यथा वाढती महागाई, बेरोजगारी आणि आर्थिक अस्थिरता आपल्या विकासाच्या स्वप्नांना चिरडून टाकतील. युद्धाच्या ज्वाळा दूर कुठेतरी भडकत असल्या, तरी त्याची राख आपल्या अंगणात पडतेच, हे वास्तव आपण जितक्या लवकर स्वीकारू, तितकेच भारत आणि जगासाठी हिताचे ठरेल. ■ ■

काळाराम मंदिर सत्याग्रह आणि स्व-सन्मान चळवळ

नाशिकच्या काळाराम मंदिर सत्याग्रहाला सभेत पाठींबा देण्याचा ठराव मंजूर केला. 31 ऑक्टोबर 1931 च्या जनता पत्रात ही बातमी प्रकाशित झाली. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर गोलमेज परिषदेसाठी लंडनला गेल्यावर खुद्द रमाईने चळवळीत भाग घेतला. या वृत्तांने आंदोलन करणाऱ्या कार्यकर्त्यांना स्फूरण आले. दि. 6 नोव्हेंबर 1931 ला अस्पृश्य सत्याग्रही सीताराम काळू हाटे यांनी अचानक मंदिरात प्रवेश केला व आंदोलक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर की जय! चा जयजयकार करू लागले तोच सनातनी. भीमसैनिक सीताराम हाटे भगवान रामाचे दर्शन घेणार तोच त्याला पोलिसांनी ताब्यात घेतले. दर्शन घेऊ दिले नाही. दरवाजा उघडताच आंदोलक प्रवेश करायचे. त्यांना पोलीस अटक करायचे. सत्याग्रहींना अटक करून नेले. आंदोलकांना 1 महिना तुरुंगावासाची शिक्षा दिली.

काळाराम मन्दिर ज्या परिसरात आहे त्या परिसराला पंचवटी म्हणतात तेथे रामकुंड आहे. तेथे भाविक पवित्र्यासाठी स्नान करतात. परन्तु अस्पृशांना स्नान करण्यासाठी मनाई होती. मंदिर प्रवेश सत्याग्रही अस्पृश्यलोक स्नान करतील म्हणून कडेकोट बंदोबस्त केला होता. याच वेळी काळाराम मंदिर प्रवेश सत्याग्रह चालू होता. सत्याग्रहाचे लोण संबंध महाराष्ट्रभर पसरलेले होते. सत्याग्रहींचे लोंढेच्या लोंढे नाशिकला सत्याग्रहात भाग घेण्यासाठी येत होते. याचवेळी अस्पृश्य सत्याग्रहींनी गोदावरीच्या पात्रातील रामकुंडावर सत्याग्रह करण्याचा दृढ निश्चय केला होता. अस्पृश्य सत्याग्रही रामकुंडाच्या एका तीरावर जमा होऊन सत्याग्रहासाठी सज्ज झाले होते. तर दुसऱ्या तीरावर सत्याग्रहींना अडविण्यासाठी पावित्रा घेवून उभे होते. स्पृश्यवर्गीयांनी दलित सत्याग्रहींना अडविण्यासाठी हातात लाठ्या काठ्या धारण केल्या होत्या. सत्याग्रहींनी कोणत्याही परिस्थितीत रामकुंडात प्रवेश करू नये म्हणून ते डोळ्यात तेल घालून दक्ष होते. इकडे महार वस्ती म्हणजे मोठ्या राजवाड्यातील सत्याग्रही वीर शंकर श्रावण गायकवाड यांनी रामकुंडावर सत्याग्रह करण्यासाठी वेगळाच पवित्रा घेतला होता. त्यांनी स्पृश्यवर्गीयांना चकविण्यासाठी ब्राह्मणवेश धारण करून सत्याग्रहात भाग घेण्याचा संकल्प सोडला होता. त्याप्रमाणे त्यांनी अंगात अंगरखा, कमरेला धोतर, डोक्यावर ब्राह्मणी पगडी, पायात पुणेरी जोडा, खांद्यावर पंचा, कपाळावर गंधाचे तीन आडवे पट्टे व मधोमध लाल रंगाचा गोल कुंकवासारखा टीळा असा ब्राह्मणी वेश धारण केला होता, घराबाहेर पडण्याच्या वेळी त्यांनी आपली पत्नी यशोदाबाई शंकर गायकवाड यांच्या कपाळावरील कुंकू स्वहस्ताने पुसून टाकले आणि ते ब्राह्मणी वेशात एकटेच रामकुंडावर निघण्यासाठी घराबाहेर पडले. ब्राह्मणी वेश करून श्री. शंकर श्रावण गायकवाड हे गोदावरी तीरावर आले. तेथे ते बघतात तो काय? एका तीरावर सत्याग्रह करण्यासाठी सत्याग्रही सज्ज बसले होते तर त्यांना अडविण्यासाठी स्पृश्यवर्गीय लोक दुसऱ्या तीरावर उभे होते. ब्रीटिश पोलीस हातात रायफली घेऊन मोठ्या सावधगिरीने पहारा देत होते. वातावरण तंग होते, कधी काय घडेल याचा नेम नव्हता. दोन्हीही बाजूंकडून ठिणगी जरी पडली तरी मोठा भडका उडणार होता. अशा आणीबाणीच्या प्रसंगी त्यांनी गनिमी कावा केला. त्यांनी बाह्मणी वेश केला होता. शंकर गायकवाड यांचे गोदावरीच्या परिसरात आगमन झाले होते. ते पोलीस अधिकाऱ्यांजवळ गेले आणि ते ब्राह्मणी पद्धतीने त्यांच्याशी संभाषण करू लागले. ते पोलीस ऑफिसरांना म्हणाले, 'महारडी ही जात फारच विचित्र आहे. तुम्ही रामकुंडाकडे सरकू देऊ नका.' असे बोलून आणि स्वतः ब्राह्मण असल्याचे भासवून ते पोलीस ऑफीसर्स समवेत बोलत बोलत रामकुंडाकडे सरकू लागले. त्यांच्या या वेशांतर करून रामकुंडाकडे जाण्याच्या हालचालीकडे त्यांच्या सहकारी मित्रांचे लक्ष होते पण त्यांनी ही घटना इतर सत्याग्रहीपर्यंत जाऊ दिली नाही. त्यामुळे ती घटना कोणालाच शेवटपर्यंत समजली नाही.हा वेशांतर करून रामकुंडाच्या सत्याग्रहात सहभागी झालेला सत्याग्रहीवीर भीम सैनिक शंकर गायकवाड बेलमास्तर हे रामकुंडाजवळ येऊन पोहोचले. दलित सत्याग्रही हे रामकुंडात उड्या टाकून सत्याग्रह करणार आहेत ही बातमी सवर्ण हिंदूना अगोदरच समजली होती. अस्पृश्यांनी रामकुंडाचे पाणी अपवित्र करू नये म्हणून त्यांनी रामकुंडात दगड, काचा, साबरकाठ्या, बाभळीच्या फाट्या टाकून ठेवलेल्या होत्या व रामकुंडाचे पाणी आटवले होते. परंतु सत्याग्रहाच्या आदल्या दिवशी पाऊस पडल्याने गोदावरीचे पात्र तुडुंब भरून वाहत होते. रामकुंडाच्या काठावर ब्राह्मण मंडळी पूजा अर्चा आणि होम हवण करण्यात दंग होती. सत्याग्रही ब्राह्मण वेशधारी शंकर गायकवाड हे त्या पूजा अर्चा करणाऱ्या ब्राह्मण मंडळींजवळ आले. त्यांच्या ब्राह्मणी वेशामुळे त्यांना कोणी ओळखले नाही की कोणाला त्यांचा संशयही आला नाही. इतकेच नव्हे तर त्यांना ज्या मित्रांनी ओळखले होते त्यांना देखील आता हे शंकर गायकवाड पुढे काय करणार आहेत हे माहित नव्हते. त्यांनी देखील ब्राह्मणांप्रमाणे पूजा अर्चा होम हवन करण्याचे सोंग केले. त्यांनी क्षणाचाही विलंब न लावता आपल्या अंगावरील ब्राह्मणी गणवेश उतरविला आणि 'डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर की जय' अशी मोठ्याने घोषणा करून रामकुंडात डोळ्याचे पाते लवते न लवते तोच उडी घेतली. शंकर गायकवाड या दलित सत्याग्रहीवीराने रामकुंडात उडी घेताच सगळीकडे हाहाःकार उडाला. पोलिसांची धांदल उडाली. ब्रिटिश पोलिसांनी शंकर गायकवाड यांना रामकुंडातून खेचून बाहेर काढले आणि त्यांना काठीने खूप मारपीट केली. या अमानुष मारामुळे शंकर श्रावण गायकवाड यांचे समोरचे चार दात पडले. ही घटना जेव्हा दलित सत्याग्रहींना समजली तेव्हा त्यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व सत्याग्रही वीर शंकर श्रावण गायकवाड यांचा जयजयकार केला. तर सवर्ण हिंदू, दलित सत्याग्रहींचा विजय व आनंदोत्सव पाहून दातओठ खात बघत राहिले. पोलिसांनी दलित सत्याग्रहींना मारपीट सुरू केली.एका सत्याग्रहीने रामकुंडात उडी घेतल्याची बातमी सगळीकडे पसरली. ही बातमी त्यावेळेच्या नाशिकच्या बिटिश कलेक्टरला कळताच ते तातडीने रामकुंडावर आले. कलेक्टर येईपर्यंत पोलीस हे सत्याग्रहींवर लाठीचार्ज करीत होते.

अनिल वैद्य
माजी न्यायाधिश
मो. 9657758555

कलेक्टर रामकुंडावर येताच कलेक्टरच्या आदेशानुसार पोलिसांनी लाठीचार्ज थांबविला. सत्याग्रहींचा आदेश आणि सत्याग्रह करण्याचा दृढ निश्चय पाहून कलेक्टरने रामुकुंड आणि राम मंदिर अस्पृश्यांना खुले करण्याचे जाहीर केले. बेलमास्टर नावाच्या या आंदोलकांनी, 'डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर की जय!' म्हणत रामकुंडात उडी घेतली. ते बघून सनातनी खवळले, त्याला लाथा बुक्यांनी झोडपले. त्याच्या डोक्यातून भळाभळा रक्त वाहत होते. सनातनी मारत होते. शंकर श्रावण गायकवाड यांना पोलिसांनी अटक केली. न्यायालयाने त्यांना 7 दिवसाची तुरुंगाची शिक्षा दिली. या देशाच्या इतिहासात शेकडो वर्षांपासून पहिल्यांदा सीताराम हाटे या अस्पृश्य व्यक्तीने पहिल्यांदा मंदिर प्रवेश केला, शंकर श्रावण गायकवाड या अस्पृश्य व्यक्तीने शेकडो वर्षानंतर रामकुंडात उडी घेतली. तेही स्पृश्य किंवा सनातनी लोकांचा कडवा विरोध पत्करून. हे मानवी हक्क मागितले होते. परंतु त्यांना शिक्षा ठोठावण्यात आली होती. किती क्रूर समाज व्यवस्था होती?अस्पृश्यांना हजारो वर्ष मंदिर प्रवेश नव्हता. परंतु क्रांतिकारी प्रवेश करून नवा इतिहास रचला गेला. काळाराम मन्दिर आंदोलन सतत 5 वर्ष सुरू होते. शेकडो आंदोलकांना तुरुंगात ठेवले होते. त्यांना शिक्षा झाली होती. 5 वर्ष सत्याग्रह होता. त्यावेळेस अस्पृश्यता पाळणे. या साठी अट्रोसिटी किंवा नागरी हक्क संरक्षण सारखा कायदा नव्हता. ते हक्क व संरक्षण शेवटी भारतीय स्वातंत्र्यानंतरच मिळाले. तेही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी मिळून दिले. संविधानात अनुच्छेद 17 नुसार अस्पृश्यता नष्ट केली. मंदिरात प्रवेश मिळवून काही देव पावणार नव्हता तर माणुसकीचा हक्क प्राप्त करण्यासाठी हा लढा होता. स्वसन्मान चळवळीचा महत्वाचा टप्पा होता. त्या काळात आज जी स्वसन्मानाची जाणीव पूर्वाश्रमीच्या अस्पृश्य समाजाला झाली आहे, आज जी बौद्ध समूहाला हक्काची जाणीव निर्माण झाली. ती खस्ता खाणाऱ्या डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि तत्कालीन तमाम कार्यकर्ते यांच्या त्यागामुळे झाली आहे.विशेष उल्लेखनीय असे की काही स्पृश्य पुढाऱ्यांनी सुद्धा या आंदोलनास पाठिंबा दिला होता. पांडुरंग जिवाजी सबनीस हे ब्राम्हण समाजाचे पुढारी होते. त्यांचे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्थापन केलेल्या समितीच्या सदस्या सोबत छायाचित्र आहे. काँग्रेसचे सुधारणावादी स्पृश्य हिंदु पुढारी रघुनाथराव गद्रे, गोविंदराव देशपांडे आणि बाळकृष्णपंत मराठे यांचा सत्याग्रहास पाठिंबा होता. आठशे शीख यात्रेकरू सत्याग्रहात सामील झाले होते.1936 सालच्या रामनवमी पासून मंदिराचे दरवाजे खुले झाले. आंदोलनाचा हेतू मंदिरात प्रवेश करून देवाची पूजा करून इच्छाप्राप्ती करणे हा हेतू मुळीच नव्हता तर अस्पृश्यांना आपल्या हक्काची जाणीव करून देणे हे आत्मभान जागविणारे आंदोलन होते. नाशिक येथिल काळाराम मंदिर सत्याग्रह दिनानिमित्ताने सर्व सत्याग्रहींना विनम्र अभिवादन! ■ ■

4000 किलोमीटरचा सायकल मार्च करणारे कांशीरामजी आणि एम. टी. बोरकर

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी दिलेल्या संविधानिक अधिकारांमुळे आपण आज सन्मानाने जीवन जगत आहोत. त्यांच्या राजकीय व सामाजिक विचारांनी प्रेरित होऊन समाजासाठी काहीतरी केले पाहिजे, ही भावना एम. टी. बोरकर यांच्या मनात सदैव जागृत होती. अनेक शतकांपासून जातीभेदांच्या अन्यायकारक बेड्यात अडकलेल्या समाजात स्पृश्य-अस्पृश्यतेच्या कल्पनांनी मोठी दरी निर्माण केली होती. डॉ. बाबासाहेबांनी त्या व्यवस्थेविरुद्ध लढा देत समाजाला नवी दिशा दिली. हे कार्य पुढे नेण्याचा विचार बोरकर यांच्या मनाला सतत अस्वस्थ करत होता. फुले, शाहू आणि आंबेडकर यांच्या विचारांची पेरणी समाजात करणे अत्यंत गरजेचे आहे, ही जाणीव त्यांना प्रेरणा देत होती. रेल्वेमध्ये नोकरी सांभाळत असतानाही समाजकारण व राजकारण करता येते, हे त्यांनी आपल्या कृतीतून दाखवून दिले. समाजासमोर त्यांनी एक आदर्श निर्माण केला. सामाजिक जाणीवेने प्रेरित होऊन राजकारणात सक्रिय झालेले विचारवंत व्यक्तिमत्त्व म्हणजे एम. टी. बोरकर. एम. टी. बोरकर यांचा जन्म नागपूर येथील सदर भागात झाला. त्यांच्या आई बारणबाई मिरचीचा व्यवसाय करीत होत्या, तर वडील तुकाराम फर्निचर पॉलिश करण्याचे काम करीत. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण सदर टेकडी येथील शाळेत झाले. पुढील शिक्षण युगांधर हायस्कूल, नागपूर येथे मॅट्रिकपर्यंत पूर्ण केले. महाविद्यालयीन शिक्षणासाठी हिस्लॉप कॉलेजमध्ये प्रवेश घेतला; परंतु त्याच काळात रेल्वे मेल

सर्व्हिस (RMS) मध्ये जबलपूर येथे त्यांची पहिली नियुक्ती झाली. त्यामुळे शिक्षण मध्येच थांबवून त्यांनी नोकरी स्वीकारली. नंतर त्यांनी जबलपूर येथील डी. एन. जैन कॉलेजमधून बी.कॉम. पदवी पूर्ण केली. 19 सप्टेंबर 1968 रोजी ऑल इंडिया सेंट्रल गव्हर्नमेंट कर्मचाऱ्यांचा मोठा संप झाला. या संपात एम. टी. बोरकर सहभागी झाले. त्यांना अटक करण्यात आली व 11 महिने निलंबित करण्यात आले. त्यांनी सुमारे 40 वर्षे मध्यप्रदेशात नोकरी केली. नोकरी करत असतानाच समाजकारण व राजकारणाशी सांगड घालत त्यांनी आपली वाटचाल सुरू ठेवली. याच काळात त्यांचा संपर्क कांशीराम यांच्याशी आला. कांशीरामजींचे ते विश्वासू सहकारी बनले. 1973 मध्ये नागपूर येथे बदली झाल्यानंतर बाबाजी मेश्राम यांच्या घरी झालेल्या बैठकीत कांशीरामजींचे विचार त्यांनी ऐकले. 'आप सबको डॉ. बाबासाहेबने सब कुछ दिया, लेकिन डॉ. बाबासाहेब को आपने क्या दिया?' हा प्रश्न त्यांच्या मनाला भिडला आणि त्याच दिवसापासून त्यांनी या कार्यासाठी स्वतःला समर्पित केले. ते बामसेफ या संघटनेत सक्रिय झाले. 1978 साली दिल्ली येथे झालेल्या पहिल्या अधिवेशनात आणि 1989 मध्ये नागपूरच्या बेजनबाग येथे झालेल्या दुसऱ्या अधिवेशनात त्यांनी सहभाग घेतला. नागपूर अधिवेशनासाठी मध्यप्रदेश व छत्तीसगडमध्ये जनसंपर्क मोहीम राबवून त्यांनी अनेक कार्यकर्त्यांना सहभागी करून घेतले. त्यांची मध्यप्रदेशचे कन्व्हेनर म्हणून घोषणा झाली. देवलाली (जिल्हा नाशिक) येथे 1976 व 1978 मध्ये सात दिवसीय कॅडर कॅम्प आयोजित करण्यात आले. या कॅम्पद्वारे समाजात विचारप्रसाराचे काम करण्यात आले. पुढे मध्यप्रदेश व छत्तीसगडमध्ये विविध कॅम्प घेऊन त्यांनी फुले, शाहू, आंबेडकर, बिरसा मुंडा यांच्या विचारांची जनजागृती केली. या कार्याचा परिणाम म्हणून बहुजन समाज पक्षाचे 11 आमदार आणि 3 खासदार निवडून आले. 1991 मध्ये रीवा लोकसभा मतदारसंघातून भीमसिंह पटेल विजयी झाले. 1996 मध्ये बुद्धसेन पटेल व सतना मतदारसंघातून सुकलाल कुशवाह विजयी झाले. या यशामागे एम. टी. बोरकर यांचे मोठे योगदान होते.

ज्योत्सना बनसोड
8766942982

1983 मध्ये रीवा येथे कांशीरामजींच्या कार्यक्रमात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची पुस्तके विक्रीस ठेवण्यात आली होती आणि ती सर्व पुस्तके विकली गेली. त्यानंतर समाजात धम्मदीक्षेची चळवळ उभी राहिली. 14 ऑक्टोबर 1985 रोजी सतना जिल्ह्यातील आंबेर येथे धम्मदीक्षा कार्यक्रम पार पडला. विविध समाजघटकांतील अनेक कुटुंबांनी बौद्ध धम्माची दीक्षा घेतली. या कार्यक्रमाला एम. टी. बोरकर उपस्थित होते. 1983 मध्ये त्यांनी कांशीरामजींसोबत दिल्ली ते जम्मू आणि जम्मू ते दिल्ली असा सुमारे 4000 किलोमीटरचा सायकल मार्च पूर्ण केला. सुट्ट्या नसतानाही त्यांनी ही यात्रा यशस्वी केली. कांशीरामजींनी त्यांचे कौतुक करत त्यांना आपल्या राजकीय गुरूंमध्ये स्थान दिले. नागपूरला आल्यानंतर त्यांचा संबंध 'दैनिक बहुजन सौरभ' या वृत्तपत्राशी आला. त्यासाठी मिलिंद फुलझेले यांनी मीटिंग घेतली. त्यावेळी विलास गजभिये यांनी वृत्तपत्राचे महत्त्व सांगितले. पेपर चालवणे सोपे नसते, हे सांगत त्यांनी कंपनी स्थापनेचा सल्ला दिला आणि ॲड. डॉ. सिद्धार्थ कांबळे सरांनी पेपर काढण्याची जिम्मेदारी स्वतः घेतली. एम. टी. बोरकर हे स्वतः पहिले भागधारक, संचालक म्हणून जबाबदारी स्वीकारली. आज या वृत्तपत्राला पाच वर्षे पूर्ण झाली आहेत. एम. टी. बोरकर यांनी नोकरी, कुटुंब आणि समाजकारण यांचा सुंदर समतोल साधला. मध्यप्रदेशसारख्या राज्यात ओबीसी समाजात फुले-शाहू-आंबेडकर विचारांची पेरणी करणे हे मोठे आव्हान होते; पण त्यांनी ते यशस्वीपणे पार पाडले. त्यांच्या पत्नी सुनंदा बोरकर यांनी त्यांना खंबीर साथ दिली. त्यांच्या कुटुंबाच्या सहकार्यामुळेच ते समाजकारणात इतके सक्रिय राहू शकले. आज 85 वर्षे पूर्ण करूनही ते त्याच उत्साहाने कार्यरत आहेत. त्यांचे जीवन हे समाजासाठी समर्पण, जिद्द आणि प्रेरणेचे जिवंत उदाहरण आहे. ■ ■

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी देशात मानवीय अधिकाराची बिजे रोवून नवयुगाची सुरुवात केली

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी सतत तीस वर्षे हिंदुनी धुत्कारलेल्या अस्पृश्य, बहिष्कृत, दलितांना संघटित करून त्यांची चळवळ चालविली. महत प्रयासाने दलित वर्ग एका ध्वजा खाली आणला. बहुजनांनी याची दखल न घेतल्याने होते तसेच राहिले. मुसलमान आणि अस्पृश्य अल्पसंख्याक समजले जात असले तरी त्यांच्या परिस्थितीत भक्कम अंतर आहे. बहुजन बहुसंख्येत असले तरी भटांच्या दबावाखाली परावलंबी जगतात. मुसलमान अल्पसंख्य असले तरी धर्मांध, श्रीमंत आहेत. ब्रिटिशांपूर्वी ते देशाचे राज्यकर्ते होते. आताही त्यांचा दर्जा अधिक उच्च प्रतीचा आहे. जाती, जमाती, अस्पृश्यांची व बहुजनांची पिळवणूक शेकडो वर्षांपासून झाली. बहुजन, मागास व अस्पृश्य भारतीय जीवनातील एक स्वतंत्र व ठळक मोठा व छोटा घटक आहे आणि हाच सिद्धांत डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या राजकारणाचा पाया होता. मुसलमानाप्रमाणे हिंदूपासून दलित अजा, अज व बहुजन वेगळे आहेत. वेगळे राजकीय हक्क मिळण्याचा त्यांचा अधिकार आहे ही डॉ. बाबासाहेबांच्या राजकारणाची गुरुकिल्ली होती. हिंदूचाच एक उप-विभाग समजले. पण गांधीजी अस्पृश्यांना त्यांचे अस्तित्व धुत्कारले. बहुजन ब्राम्हणांच्या ताटाखालचे मांजर होते. हिंदुना जीवन जगण्याचे मिळणारे अधिकार अजा, अज दलितांना मिळावे असे गांधीजींना वाटले असते तर ब्रिटिशांकडून अस्पृश्यांना मिळणारे अधिकार हिंदूच्याच हातात मिळावे अशी गांधीजींनी अट टाकली नसती. सावत्रपणा दाखवला नसता. हजारो वर्षे मानवी समाजाला अस्पृश्य माणणारा ब्राम्हण व हिंदू समाज अस्पृश्यांच्या कल्याणाची जबाबदारी स्वीकारण्यास समर्थ असल्याचा गांधींनी भ्रमिष्ट व अस्लाद्य स्वप्नवत दावा केला. वस्तुतः मनुस्मृती व हिंदूच्या सर्व धर्मग्रंथांनी, स्पृश्यांना जन्मजात अस्पृशांचे शत्रू ठरवले. अस्पृशांना हिंदू धर्माने माणूस म्हणून स्वीकारलेच नाही. ब्राम्हण, हिंदू, गांधी अस्पृश्यांची गुलामगिरी टिकवून ठेवण्यावर ठाम होते. राजसत्ता उन्नत करण्यासाठी हिंदू अस्पृश गुलामांचा उपयोग करायचे. ब्राम्हण अजा, अज बहुजनांचे विश्वस्त होऊ शकले नाही या विचारावर डॉ. बाबासाहेब ठाम होते. एकंदर हिंदूंच्या जुलूमापासून व पिळवणुकीपासून अस्पृश्यांच्या बचावासाठी स्वतंत्र भारतात राजसत्ता काबीज करणे हाच एकमात्र पर्याय डॉ. बाबासाहेबांना वाटायचा. गांधी आणि उच्च हिंदू नेत्यांना ब्रिटिशाच्या गुलामीची लाज वाटण्याऐवजी इतर हिंदूसह अस्पृश्यांना गुलाम करून ठेवणे पुरुषार्थ वाटायचा. त्यांनी यासाठी उलट अनेक युक्त्या केल्या. समता, समानता, बंधुत्व, न्याय, स्वातंत्र्याचा सर्वांना समान हक्क आहे हे विचार त्यांना शिवलेच नाही. हिंदू धर्माच्या कुपमंडूक विचारसरणी बाहेर त्यांनी जाण्याची कधी धडपड केली नाही. रुढी, परंपरे पलिकडे जाऊन परिवर्तनाचा विचार कधी स्वीकारला नाही. अज्ञानवश नेहमी ब्राम्हणी तुकड्यांना बळी पडले. डॉ. बाबासाहेबानी ब्रिटिश सरकारकडे अस्पृश्यांसाठी स्वतंत्रपणे राजकीय हक्काची गोलमेज परिषदेत मागणी उचलून धरली. शिवाय ब्रिटिश सरकारने भारतात सत्ताधारी असतांना स्वतःला पुरोगामी म्हणविणाऱ्या ब्रिटिशांनी भारतीय जनतेसाठी मुद्दाम कोणतीही सोय केली नाही यासाठी कान उघाडणी केली. गोलमेज परिषदेत मानवी हक्कांचे, अस्पृश्यांच्या स्वातंत्र्याचे महत्व पटवून दिले. गोलमेज परिषद जिंकली. बहुजन गांधीनी ब्राम्हणी हिंदू धर्माचा जागरण केला. अस्पृश्यांच्या मार्गात गांधीवादाचा प्रचंड अवरोध उभा केला. पुणे करारात गांधींजींनी अस्पृश्यांची चळवळ कमजोर करण्यासाठी धडपड केली. डॉ. बाबासाहेबांनी गांधीचा जीव वाचवला. तरीही गांधीजी अस्पृश्यांचे सर्वात मोठे कावेबाज प्रतिस्पर्धी राहिले. गांधींजींनी कृत्रिम वाक्चातुर्य केले. पण उशिरा का होईना डॉ. बाबासाहेबांना गांधीजी इतरांपेक्षा अपरिहार्यतेने अधिक समजले. अस्पृश्यांच्या मार्गात दुसरा अवरोध ठरला सर स्ट्राफर्ड क्रिप्स. भारतात घटनात्मक बदलासाठी हिंदू, मुस्लिमांची संमती त्याने पुरेसे प्रमाण मानले. 6 ते 7 कोटी अस्पृश्यांच्या भावनांना महत्व दिले नाही. यामुळे गांधीजींना जोर आला. जीनाच्या मुस्लिम लिगने आधी सर्व अल्पसंख्याकाच्या हिताचे कार्य स्वीकारले. संघटनेचा भक्कमपणा दाखवला. दलितांच्या मागण्यांच्या ठरावांनाही पाठिंबा दिला. परंतू जेव्हापासून जीनाच्या मुस्लिम लीगने पाकिस्तान संबंधी निर्णय घेतला तेंव्हापासून मुसलमान वर्गाने स्वतःला भारताचा घटक माननेच बंद केले. जैनाने संघटनशक्ती दाखवून स्वार्थ साधला. अस्पृश्यांना जीनाच्या अल्पसंख्याक संघटनेपासून फार आशा नव्हती तरी अस्पृश्यांनी एक सहकारी गमावला. ब्रिटिशानी व भारताने अस्पृश्यांना राष्ट्रजीवनात, स्वतंत्र व विभक्त घटक मानावे यासाठी डॉ. बाबासाहेब आग्रही होते. 1930च्या पहिल्या गोलमेज परिषदेत डॉ. बाबासाहेबांनी भारतातील अस्पृश्यांचे स्वतंत्र अस्तित्व अधोरेखित केले. 'अस्पृश्य समाज, मुसलमानापासून आणि हिंदू पासूनही वेगळा आहे. हिंदू समाजात असणाऱ्या खालच्या जातीचा दर्जा आणि दलित, अस्पृश्यांचा दर्जा समान नाही. दलित, अस्पृश्य फक्त गुलाम नाहीत तर त्याचेवर स्पर्शबंदी आहे. मानवी व्यवहार व त्यांच्या जगण्याच्या संधीवर हिंदू धर्माने मर्यादा घातल्या हिंदू धर्माने त्यांचे अस्तित्व, नागरीक हक्क अमान्य केले, नाकारले. या पक्षपातावर डॉ. बाबासाहेबांनी प्रचंड प्रहारच केला नसून त्यावर विचार करण्यास बाध्य करणारा उपायही सांगितला. क्रमशः ■ ■

विद्या व्यासंग

प्राचार्य भाऊ वासनिक
मो. 9423606064

डोकेदुखी शिरशूल (Headache)

डोकेदुखी हा खूप सामान्य आजार आहे चुकीची जीवनशैली ताण-तणाव यामुळे या आजाराचे प्रमाण दिवसेंदिवस वाढतच आहे. पुरुषांपेक्षा स्त्रियांमध्ये या आजाराचे प्रमाण जास्त प्रमाणात दिसून येते. लहान मुलांपासून ते वृद्ध व्यक्तीपर्यंत कुणालाही डोकेदुखीचा त्रास होऊ शकतो. कधीकधी वारंवार होणारी डोकेदुखी हे एखाद्या गंभीर आजाराचे लक्षण असू शकते. डोकेदुखी म्हणजे काय?:- जेव्हा डोक्याच्या कोणत्याही भागात म्हणजे कपाळ डोक्याचा मागील भाग डावी डोक्याच्या डावीकडे किंवा उजवीकडे व संपूर्ण डोक्यात होणारी वेदना म्हणजे डोकेदुखी होय.

डोकेदुखीचे प्रकार (Types of Headache) :

1)Tension Headache (तणावामुळे होणारी डोकेदुखी) :- डोकेदुखीचा हा प्रकार खूप जास्ती प्रमाणात दिसून येतो. यामध्ये अति ताण, चिंता, अपुरी झोप आणि जास्त मानसिक व शारीरिककामामुळे ही डोकेदुखी होते. यामध्ये डोक्यावर खूप घट्टपट्टी बांधल्यासारख्या वेदना होतात.

2) Migrain (अर्धशिशी) :- यामध्ये अर्ध डोके दुखायला लागते तसेच उलटी मळमळ. प्रकाश आणि जास्त आवाज याची संवेदनशीलता असते यामुळे चिडचिड होते. यामध्ये डोकेदुखी ही तीन ते चार तासांपासून ते एक ते दोन दिवसापर्यंत राहू शकते.

3) क्लस्टर eadache :- यामध्ये डोळ्यांच्या आसपास खूप तीव्र वेदना होतात. हा प्रकार खूप दुर्मिळ आहे. परंतु यामध्ये खूप तीव्र वेदना होत असल्यामुळे दवाखान्यात जाणे आवश्यक आहे.

4) Sinus headache :- यामध्ये सर्दी झाल्यास किंवा व्हायरल इन्फेक्शन, घसा दुखणे, सायनसचा त्रास होत असल्यास डोकेदुखी होते. काही आजारामध्ये डोकेदुखी हे प्रमुख लक्षण असते जसे की उच्च रक्तदाब, चष्म्याचा नंबर वाढणे, काचबिंदू , डीहायड्रेशन, व्हायरल इन्फेक्शन, हायपर ॲसिडिटी, ब्रेन ट्यूमर, डेंग्यू, मलेरिया, एलर्जी यामध्ये डोकेदुखी हे एक प्रमुख लक्षण असते तसेच काही औषधांच्या सेवनामुळे सुद्धा डोकेदुखी होऊ शकते

डोकेदुखीची प्रमुख कारणे (Cause of Headache) :- ताण तणाव, चिंता, अतिकाम, क्रोध, अपुरी झोप, अति प्रमाणात मोबाईलचा वापर, कम्प्युटर व टीव्ही जास्त वेळ पाहणे, जास्ती उपवास करणे, रात्री जागरण, पाणी कमी पिणे

उपचार : (Treatment) पुरेशी झोप व विश्रांती घेणे. डोक्याला मालिश करणे. शांत व अंधाऱ्या खोलीत विश्रांती घेणे. भरपूर पाणी पिणे. डॉक्टरांच्या सल्ल्यानुसार औषधोपचार करणे.

प्रतिबंधात्मक उपाय :- नियमित जीवनशैली, नियमित व्यायाम, योगासन, प्राणायाम, ध्यान व धारणा करणे. संतुलित व पौष्टिक आहार घेणे. मोबाईल, कम्प्युटर व टीव्ही यांचा वापर कमी करणे. नियमित झोप घेणे. रात्री जागरण टाळणे. नियमित आरोग्य तपासणी करणे.

डॉक्टरांचा सल्ला केव्हा घ्यावा? (warning sings) :- वारंवार तीव्र डोकेदुखी होत असल्यास, अचानक खूप डोके दुखत असल्यास. डोकेदुखी सोबत तापमान जखडणे किंवा बेशुद्ध पडणे ही लक्षणे दिसल्यास, चक्कर येत असल्यास डोक्याला इजा झाल्यास व मार लागल्यास. डोकेदुखी सोबत अचानक दृष्टी कमी होणे किंवा दुहेरी दिसणे बोलताना अडखळणे, शरीराच्या एका बाजूला कमजोरी जाणवणे. ही लक्षणे दिसत असल्यास त्वरित डॉक्टर कडे जावे. डोकेदुखी ही एक सामान्य समस्या आहे परंतु जर ती वारंवार होत असेल तर त्याचे निदान करणे आवश्यक आहे, त्यासाठी नियमित आरोग्य तपासणी करणे व डॉक्टरांचा सल्ला घेणे. नियमित औषधोपचार व योग्य जीवनशैली, तसेच सकस व पौष्टिक आहार, ताण तणाव यापासून दूर राहिल्यास डोकेदुखीची समस्या दूर होऊ शकते. 'प्रिव्हेन्शन इज बेटर दॅन क्युअर' या म्हणी प्रमाणे योग्य जीवनशैली व तान-तणाव याचे योग्य नियोजन केल्यास आपण डोकेदुखी या आजाराला दूर ठेवू शकतो. स्वस्थ रहा मस्त रहा. ■ ■

आरोग्यम् सुखसंपदा

डॉ. सूर्यकांता पाटील
मो. 9923338047

“ जीवन म्हणजे एक प्रवास आहे, नेहमी शिकत राहा... ”

विषमतावादी निखारे पायदळी तुडवत समाजहित जपणारा कार्यकर्ता

सुखदेवराव पाटील

समाजात धार्मिक, सामाजिक, शैक्षणिक आणि सांस्कृतिक बदल घडवून आणण्यासाठी महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या संविधानिक विचारांची धगधगती मशाल हाती घेऊन उन, पाऊस, वादळ वाऱ्याची तमा न बाळगता शिव, फुले, शाहू, आंबेडकरी पुरोगामी विचारांची बहुजन समाजात निष्ठेने पेरणी करणारा तरूण म्हणजेच आंबेडकरी कार्यकर्ताच असतो. प्रामाणिक आणि निष्ठावंत कार्यकर्त्यांच्या कार्याचे जवळून अवलोकन केले असता दिसून येते की, कार्यकर्ता समाजाच्या ज्वलंत समस्यांचा ध्यास घेऊन सकाळी एकदा घराबाहेर पडला की, तो कधी घरी परतणार, याची घरच्या मंडळींना काहीच शाश्वती नसते. कार्यकर्ता समाजबांधवांच्या सामाजिक वेदनांचे निवारण करण्यासाठी तसेच त्यांच्या तक्रारी, समस्या ऐकून त्यावर उपाय शोधण्याचे तसेच वेळ, काळ न बघता कुठल्याही क्षणी समाजघटकांनी मागितलेला मदतीचा हात देण्यास सदैव तत्पर असतो. हे करीत असतांना विरोधकांच्या टीकेला न जुमानता, कोणत्याही बदनामीला न भिता तो पुढेच चालत राहतो. समाजहितासाठी सातत्याने समाजातील शोषित, वंचित असलेल्या शेवटच्या घटकांपर्यंत भ्रमंती करीत असतांना समाजबांधव त्यांच्या एकूणच समाजकार्याचे मुल्यमापन न करता 'आता तू मोठा माणूस झालास' असे विनाकारण शाब्दिक टोमणे मारून कार्यकर्त्यांचे पाय मागे ओढण्याचे काम करीत, त्याला प्रोत्साहन देण्यापेक्षा त्याचे मानसिक हनन करतांना दिसतात. जन्मदात्या आई वडिलांनी आपल्या मुलांप्रति भविष्य आणि त्यांच्या भवितव्याबाबत मनाशी बांधलेले स्वप्न धुळीस मिळत असतांनाही खरा कार्यकर्ता मुळीच डगमगत नसतो. मात्र, तो स्वतः उपाशापोटी राहून कठीण परिस्थितीशी सामना करीत समाजबांधवांसाठी व्यवस्थेशी भिडतांना प्रसंगी अनेक केसेस अंगावर घेतो आणि स्वाभिमानाने म्हणतो की, ही लढाई माझी नसून माझ्या समाजाच्या हितासाठी आहे. अशी ज्यांची बालवयापासून तारूण्यापर्यंतची मानसिकता बनत असते आणि अशा संघर्षरत मार्गावरून अविरतपणे चालणारा वाटसरू म्हणजेच 'आंबेडकरी कार्यकर्ता' असतो. समाजात वावरतांना सामाजिक उणिवा बघून ज्यांना वंचित, पददलित घटकांचे दुःख बघितल्या जात नाही, अशा पिचलेल्या आणि व्यवस्थेने नाडवलेल्या समाजाला मायेचा आधार देण्याचे काम जो कार्यकर्ता अगदी निष्ठेने करतो. अशा कार्यकर्त्यांचे विस्मरण समाज कधीच होऊ देत नाही. या बाबतीत महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे बोलके सुविचार असे की, 'ज्या लोकांमध्ये आपला जन्म झाला त्यांचा उद्धार करणे आपले कर्तव्य आहे; अशी ज्यांना जाणीव आहे, ते धन्य होत आणि अस्पृश्यांना त्यांची माणुसकी पुर्णपणे मिळेपर्यंत जे बऱ्या, वाचकांची, सुखाची, दुःखाची, संकटाची, वादळाची, मानाची, अपमानाची पर्वा न करता एकसारखे झगडत राहतील, ते धन्य होत' अगदी या विचाराला अभिप्रेत असे सामाजिक कार्य निष्ठेने आपल्या हयातभर करणारे स्मृतीशेष सुखदेवराव पाटील हे होते. त्यामुळेच समाजबांधव आजही आदराने त्यांचा आवर्जून नामोल्लेख करतात. हिच त्यांच्या कार्याची दखल आणि पावतीपण आहे. आंबेडकरी समाज हा गावकुसाबाहेर राहणारा होता. त्यामुळे कार्यकर्ता खऱ्याअर्थाने अत्यंत हलाखीच्या परिस्थितीशी झुंज देवून, अर्थात तळागाळातून आला असल्याने, तो कुठलाही संघर्ष करतांना होणाऱ्या परिणामांची पर्वा न करता इतकेच नव्हे तर जिवाची आहुती देण्यास सुद्धा मागेपुढे न बघता प्रत्यक्ष कृती करतो. हा त्याचा स्थायीभाव राहीलेला आहे. आंबेडकरी चळवळीने अनेक लढे दिले असले तरी, त्यापैकी प्रामुख्याने नामांतराचा लढा, घाटकोपरचा लढा, रिडल्सचा लढा, काळाराम मंदिर प्रवेश असो की, चवदार तळ्याचा सत्याग्रह किंवा भिमा कोरेगाव स्तंभ या सर्व घटना इतिहास साक्षी आहेत. आंबेडकरी चळवळ ही बलीदानाच्या कुशीतून जन्मली आणि ती रोपट्यातून वटवृक्ष झाली. त्यामुळे आंबेडकरी चळवळीत शहिद झालेल्या बहाद्दर वीरांची यादी फार मोठी

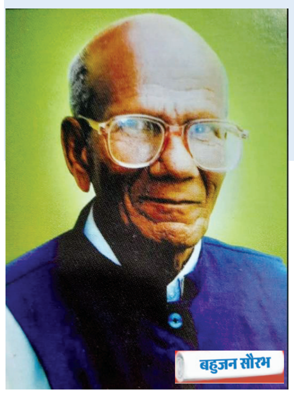

आहे. कोणत्याही चळवळीत काम करण्यासाठी उच्चपदस्थ अथवा उच्च शिक्षितच कार्यकर्ते असण्याची जरूरी नाही. केवळ त्यांच्या अंगी आपल्या समाजाची इमाने-इतबारे सेवा करण्याची व त्यांच्या कठीण प्रसंगी पाठबळ देण्याची दुर्दम्य इच्छाशक्ती असावी लागते. तशी मानसिक तयारी स्मृतीशेष सुखदेवराव पाटील यांच्या ठायी होती. स्मृतीशेष सुखदेवराव पाटील यांचा जन्म चांदूर रेल्वे तालुक्यातील मालखेड या गावी 1 जुलै 1934 रोजी झाला आणि ते केवळ अडीच वर्षाचे असतांना आईचे छत्र हरपले आणि त्यांचे संगोपन वडील आणि आजीने केले. त्यांचा जन्म जरी मालखेड या त्यांच्या मुळगावी झाला असला तरी त्यांचे बालपण मामाच्या गावी म्हणजेच सोनेगाव येथे त्यांच्या आजोळी गेले. खऱ्या अर्थाने त्यांचा सांभाळ त्यांच्या आईच्या आईनेच केला. वडील रेल्वेत असतांना त्यांनी नोकरी सोडून मजूरी करायला सुरुवात केली. तेव्हा त्यांचे काका के. एन. पाटील हे आंबेडकरी कार्यकर्ता म्हणून समाजमान्य असे व्यक्तिमत्व होते आणि ते अमरावती येथील बेलपुऱ्यात राहायचे. काकांच्या घरी सतत सुखदेवराव पाटील यांचे जाणे येणे असल्याने काकांच्या एकूणच सामाजिक कार्याचा प्रभाव आणि परीणाम सुखदेवराव यांचेवर झाला आणि त्यातूनच सामाजिक जाणीव निर्माण होऊन काकांच्या सहवासातून त्यांच्या आयुष्याला वैचारिक कलाटणी मिळाली. सोबतच समाजात काम करण्याची उर्मी आणि उर्जा प्राप्त झाली जी त्यांनी आपल्या जीवनाच्या अंतिम श्वासापर्यंत कोणताही खंड पडू न देता समाजहिताच्या कार्यासाठी अविरतपणे भ्रमंती करून खर्ची घातली. विशेष म्हणजे अल्पशिक्षित असतांनाही त्यांनी उच्चशिक्षितांना लाजवेल इतके सामाजिक कार्य केले. स्मृतीशेष सुखदेवराव पाटील यांची समाजकार्याच्या उद्देशाने दिवस उजाळल्यापासून तर सायंकाळपर्यंत सायकलने भ्रमंती चालायची. इतकेच नव्हेतर शिव, फुले, शाहु, आंबेडकरी विचारधारेचा कायक्रम कुठेही असो, त्याचे निमंत्रण असो अथवा नसो ते तेथे आवर्जून उपस्थित राहायचे. त्यात ग्रामीण भागात सुद्धा खासकरून त्यांची उपस्थिती राहायची. मनात सातत्याने समाजहिताचा विचार व ध्यास घेऊन फिरणारे आदरणीय स्तृतिशेष सुखदेवराव पाटील यांनी गरजूंना अनेकदा आर्थिक मदत केली आहे. त्याचबरोबर समाजाशी प्रामाणिक राहून त्यांच्या अंगी कार्य करण्याचा उत्साह व विलक्षण तळमळ होती. सोबतच निगर्वी, निर्व्यसनी, निश्चयी आणि कृतिशीलता या उल्लेखनीय बाबी त्यांच्यात अंतर्भूत होत्या. विशेष म्हणजे अमरावती महानगरात लढल्या गेलेल्या प्रत्येक आंबेडकरी लढ्यात, मोर्चा अथवा आंदोलनात सहभागीच नाहीतर ते आघाडीवर असायचे. अमरावतीच्या यशोदानगर नं.1 मध्ये समाजाच्या समुहात राहून त्यांनी वेळोवेळी समाज बांधवांच्या ज्वलंत समस्या सोडविण्यासाठी आपले जीवन खर्ची घातले तर दुसरीकडे महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची 'शिका-संघटित व्हा-संघर्ष करा' ही शिकवण शिरोधार्य मानून त्यांनी महानगर पालिकेतील अल्पवेतनाची चतुर्थ श्रेणीची नोकरी सांभाळून मुलामुलींना उच्चशिक्षित बनविले. त्याचाच सुयोग्य परीणाम म्हणजे त्यांची दोन मुले उच्चपदावर कार्यरत आहेत. सोबतच ते डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जातीअंताच्या लढ्याचे पुरस्कर्ते होते, त्यासाठी त्यांनी स्वतःच्या कुटूंबियापासूनच सुरूवात केली होती. तसेच सुखदेवराव पाटील संबोधी, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर स्टडी सर्कल, अमरावती या संस्थेचे संस्थापक अध्यक्ष असतांना संस्थेच्या एकूणच कार्याचा गौरव म्हणून तसेच संस्थेच्या सामाजिक, धार्मिक, शैक्षणिक, सांस्कृतिक कार्याची दखल घेऊन महाराष्ट्र शासनाने संस्थेला सन-1999-2000 चा तत्कालीन 'डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर दलितमित्र पुरस्कार' (आताचा-डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर समाजभूषण पुरस्कार) घोषित करून संबोधीचे तत्कालीन अध्यक्ष म्हणून सुखदेवराव पाटील तर सचिव म्हणून सुदामजी सोनुले यांचा दि. 25 जून 1999 रोजी औरंगाबाद येथे तत्कालीन मुख्यमंत्री मा. नारायण राणे यांच्या हस्ते भव्य समारंभात सत्कार करून त्यांना गौरविण्यात आले. म्हणजेच इतर मिळालेल्या पुरस्कारांपेक्षा हा शासनाचा पुरस्कार त्यांच्या आयुष्यातील सर्वोच्च पुरस्कार ठरला. सोबतच स्मृतिशेष सुखदेवराव पाटील हे आपल्या जीवनात ज्या प्रसंगाला सर्वोच्च स्थानी मानत होते, तो अमुल्य असा क्षण म्हणजे 14 ऑक्टोबर 1956 रोजी नागपूर येथील पवित्र दीक्षाभूमीवर महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी आपल्या लाखो अनुयायी तथा दलित, वंचित बांधवांना बौद्ध धम्माची दीक्षा दिली, त्या अभूतपूर्व धम्मदीक्षा सोहळ्याला सुखदेवराव पाटील आणि त्यांच्या पत्नी द्रौपदी हे दाम्पत्य आवर्जून उपस्थित होते आणि हा दैदिप्यमान व जीवनाचे सोने करून गेलेला ऐतिहासिक क्षण डोळ्यात ठासवून ठेवत असतांना सुखदेवराव पाटील आणि त्यांच्या पत्नी द्रौपदी हे दाम्पत्य अगदी भारावून गेले होते. पुढे समाजहिताच्या कार्याचा वसा खांद्यावर घेऊन सुखदेवराव पाटील यांचा निरंतर झंझावात सुरू असतांनाच महाराष्ट्र आणि संपूर्ण देशात 2019 ला संथगतीने कोरोनाची लागण होऊन 2020 ला कोरोना महामारीने रौद्ररूप धारण केले आणि पुढे 2021 हे वर्ष उजाडले तेव्हा कोरोना महामारी आटोक्यात येण्याची शक्यता दिसून येत असतांनाच, एकाएकी ध्यानीमनी नसतांना सुखदेवराव पाटलांना कोरोनाची लागण झाली आणि त्यात आंबेडकरी चळवळीचा धगधगता निखारा, उर्जेची मशाल स्मृतीशेष सुखदेवराव पाटील यांच्या रूपाने वयाच्या 87 व्या वर्षी म्हणजेच दि. 4 मार्च 2021 रोजी त्यांची प्राणज्योत कायमची मावळली असली तरी सामाजिक कार्याच्या माध्यमातून आदरणीय स्मृतिशेष सुखदेवराव पाटील यांनी केलेले कार्य आंबेडकरी चळवळीतील कार्यकर्त्यांना प्रेरणा देत राहील. शेवटी त्यांच्या पाचव्या स्मृतीदिनानिमित्त त्यांना विनम्र अभिवादन! ■ ■

रतन तायडे
मो. 9420125761

आओ सुबह ढूंढते हैं !

अनंतायन

ॲड. अनंत खेळकर
मो. 9370061677

आयुष्याच्या संध्याकाळी हे समजते की, या जगात ना काही कमावण्यासारखे आहे ना काही गमावण्यासारखे आहे. ज्याप्रमाणे एखाद्या चित्रातील रंग हळूहळू उडून जातात तसेच एके दिवशी आपले प्राण पाखरू देखील उडून जाणार आहे. जसा जसा काळ बदलत जातो तसे तसे मनातील भाव बदलत जातात. इच्छा, अपेक्षा सर्व बदलत जातात. 'कितना भी पकड़ लो, फिसलता जरूर है, ये वक्त है जनाब! बदलता जरूर है' जसेजसे वय वाढत जाते, तसेतसे हळूहळू डोळ्यांनी अंधुक दिसू लागते. परंतु माणसांची पारख मात्र अनुभवाने अचूक करता येते. केवळ श्वासोश्वास बंद होणे म्हणजे मृत्यू नव्हे. आनंदाने जगता न येणे हाही एकप्रकारे मृत्यूच आहे. एक गोष्ट लक्षात ठेवा की, माणसाने कूणावर कितीही जिव ओवाळून टाकला तरी शेवटी माणसाला एकट्यानेच मरावे लागते. कूणीही सोबत येत नाही. म्हणून जोपर्यंत जिवंत आहोत तोपर्यंत आनंदाची अनुभूती घ्यावी. पण त्यासाठी हवे ते मनावर नियंत्रण, कारण नियंत्रित मन हा माणसाचा सर्वात जवळचा मित्र आहे. मन म्हणजे जे कधीही भरत नाही ते मन. मन हा खुप सुंदर शब्द आहे. मन या शब्दापुढे 'न' हे अक्षर जोडले की नमन होते आणि मन या शब्दाच्या मागे 'न' हे अक्षर जोडले तर नमन होते. जर मनन आणि नमन करीत राहीले तर भय, चिंता या गोष्टींचे दमन करणे सोपे होते. आयुष्यभर केलेल्या धावपळीचे फलित काय आहे? तर याचे उत्तर म्हणजे 'चेहरे पर झुर्रियाँ, और अपनों से दुरियाँ, जिंदगी समझ में आ गयी तो अकेले में मेला, और ना समझ में आयीं, तो मेले में अकेला' म्हणून वेळीच संयम राखता आला पाहिजे. 'संयम म्हणजे, एक युद्ध, स्वतः विरूद्ध' म्हणून चला आनंदाने जगुया! 'चलो हँसने की कोई, हम वजह ढूंढते है, जिधर न हो कोई गम, वो जगह ढूंढते हैं, बहुत उड़ लिए, ऊँचे आसमानों में यारों, चलो जमीं पर ही कोई, हम सतह ढूंढते है, छूटा संग किचनों का, जिंदगी की जंग में, चलो उनके दिलों की, हम गिरह ढूंढते हैं, बहुत वकत गुज़रा, भटकते हुए अंधेरों में, चलो अंधेरी रात की, हम सुबह ढूँढते है. ■ ■

बहुजन सौरभ

अन्यायाच्या मनुवादाची की समतेच्या विचारांची ?

होळी

दरवर्षी होळी साजरी करताना आपण केवळ लाकूड-काड्या जाळतो की अन्यायकारी विचारसरणीही जाळतो, याचा विचार करण्याची गरज आहे. भारताचा कारभार केवळ भावनांवर नव्हे तर भारतीय संविधानाच्या तत्त्वांवर चालला पाहिजे. प्रत्येक भारतीय नागरिकाने समता, बंधुता आणि न्याय या मूल्यांचा स्वीकार केला पाहिजे. पंचशील ही केवळ बौद्ध तत्त्वांची मांडणी नसून मानवतावादी आचारसंहिता आहे. सत्य, अहिंसा, करुणा आणि प्रज्ञा यांवर आधारलेले हे तत्त्वज्ञान भारताच्या सामाजिक जीवनात रुजले, तर खऱ्या अर्थाने हा देश 'प्रबुद्ध भारत' बनेल. केवळ नावाने 'हिंदुस्थान' नव्हे, तर विचारांनी आणि आचरणाने प्रबुद्ध भारत घडविणे ही काळाची गरज आहे.

इतिहासात आपण पाहतो की छत्रपती शिवाजी महाराज यांनी शत्रूच्या घरातील स्त्रीलाही सन्मानाने वागणूक दिली. स्त्रीसन्मान आणि नैतिक मूल्ये हे त्यांच्या राज्यकारभाराचे वैशिष्ट्य होते. परंतु त्यानंतरच्या काळात अन्यायकारी आणि भेदभाववादी प्रवृत्ती समाजात बळावत गेल्या. याच अन्यायी व्यवस्थेविरुद्ध लढा देताना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी 1927 साली मनुस्मृतीचे दहन केले. तो केवळ एखाद्या ग्रंथाचा विरोध नव्हता; तो सामाजिक विषमतेच्या, वर्णाधारित अन्यायाच्या आणि मानवताविरोधी विचारसरणीच्या निषेधाचा प्रतीकात्मक उच्चार होता. त्यांच्या संघर्षाचा केंद्रबिंदू 'व्यवस्था परिवर्तन' हा होता. भारतीय संविधानाच्या माध्यमातून त्यांनी समान हक्क, सामाजिक न्याय आणि कायद्यापुढे सर्वांची समानता यांची हमी दिली. मनुवादी विचारसरणीची मुळे उपटून टाकण्यासाठी त्यांनी आयुष्याचा प्रत्येक क्षण खर्च केला. संविधान हेच त्या अन्यायी व्यवस्थेवरचे सर्वात प्रभावी उत्तर ठरले. आज होळीच्या निमित्ताने आपण जर मनातील जातीय द्वेष, भेदभाव आणि अन्याय जाळण्याची प्रतिज्ञा केली, तरच या सणाला खरा अर्थ प्राप्त होईल. अन्यायाच्या राखेतून समतेचा, बंधुत्वाचा आणि प्रज्ञेचा नवा भारत उभा राहिला पाहिजे, तोच खरा प्रबुद्ध भारत असेल. आपण इच्छित असल्यास याला अधिक तीव्र राजकीय भाष्य, कविता स्वरूप किंवा वृत्तपत्रीय संपादकीय शैलीतही रूपांतरित करून देऊ शकतो. ■ ■

अनिरुद्ध शेवाळे
9823368332

रंगांचा उत्सव की सामाजिक आत्मपरीक्षणाची संधी ?

फाल्गुन महिन्याच्या पौर्णिमेला साजरा होणारा होळीचा सण हा केवळ रंगांचा उत्सव नाही, तर तो भारतीय संस्कृतीच्या अंतःकरणातील आनंद, बंधुभाव आणि परिवर्तनाचा संदेश घेऊन येतो. दुसऱ्या दिवशी साजरे होणारे धुलिवंदन म्हणजे रंगांच्या उधळणीतून नात्यांना नवसंजीवनी देण्याचा दिवस असतो. गावोगावी पेटणाऱ्या होळीच्या ज्वाला आणि सकाळी उधळले जाणारे रंग यामागे एक सखोल तात्त्विक अर्थ दडलेला आहे, ते म्हणजे वाईट प्रवृत्तींचे दहन आणि चांगुलपणाचा स्वीकार. होळीचा उगम पौराणिक कथांशी जोडलेला आहे. दैत्यराज हिरण्यकश्यपू आणि त्याची बहीण होलिका यांची कथा आपण लहानपणापासून ऐकत आलो आहोत. भक्त प्रल्हादाच्या निश्चयी श्रद्धेवर मात करण्यासाठी होलिकेने अग्नीत प्रवेश केला; परंतु सत्य, श्रद्धा आणि भक्तीच्या बळावर प्रल्हाद वाचला आणि होलिका भस्मसात झाली. या कथेतून मिळणारा संदेश आजही तितकाच प्रभावी आहे. अहंकार, अन्याय आणि अत्याचाराचा अंत निश्चित असतो. परंतु प्रश्न असा आहे की, आपण केवळ होळी पेटवतो की खरोखरच आपल्या मनातील 'होलिका' जाळतो? आजच्या समाजात असूया, मत्सर, द्वेष, राजकीय स्वार्थ, धार्मिक धृवीकरण यांसारख्या प्रवृत्ती वाढताना दिसतात. अशा वेळी होळी ही केवळ विधी न राहता आत्मपरीक्षणाची संधी ठरायला हवी. धुलिवंदन म्हणजे रंगांचा खेळ. सकाळी अंगावर रंग उधळत आपण एकमेकांना 'बुरा न मानो होली है' असे म्हणत हसतखेळत क्षमा मागतो, क्षमा देतो. समाजातील भेद, जात, धर्म, वर्ग, श्रीमंती-गरीबी क्षणभरासाठी का होईना, विरघळतात. रंगांचे वैशिष्ट्य असे की ते प्रत्येकाला सारखेच रंगवतात. पांढरा कुर्ता असो वा महागडी साडी, रंग लागला की सगळे समान! आजच्या काळात ही समता टिकवणे अधिक महत्त्वाचे झाले आहे. सोशल मीडियाच्या आभासी जगात आपण 'लाईक्स' आणि 'फॉलोअर्स'च्या मोजपट्टीवर नाती मोजतो. प्रत्यक्ष भेटीगाठी कमी होत चालल्या आहेत. धुलिवंदन हा सण आपल्याला सांगतो माणसांमध्ये मिसळा, मनमोकळे हसा, जुने राग विसरा. अलीकडच्या काळात होळीच्या निमित्ताने मोठ्या प्रमाणावर लाकूड जाळले जाते. रासायनिक रंगांचा वापर वाढतो. त्यामुळे पर्यावरणाचे नुकसान होते, त्वचेच्या तक्रारी वाढतात. सण साजरा करताना पर्यावरणाची काळजी घेणे ही देखील सामाजिक जबाबदारी आहे. शेतीप्रधान देशात फाल्गुन हा हंगाम संपण्याचा आणि नवीन पीक येण्याचा काळ आहे. होळी ही निसर्गाच्या चक्राशी जोडलेली परंपरा आहे. त्यामुळे पर्यावरणपूरक होळी, नैसर्गिक रंगांचा वापर आणि पाण्याची बचत हे आजचे 'नवे संस्कार' ठरायला हवेत. यात धुलिवंदनानंतर रंगपंचमीही मोठ्या उत्साहात साजरी केली जाते. नागपूर सारख्या शहरात तर मित्रपरिवार, कुटुंबीय आणि समाजातील विविध घटक एकत्र येऊन हा सण आनंदाने साजरा करतात. परंतु काही ठिकाणी रंगांच्या नावाखाली जबरदस्ती, मद्यपान, महिलांवर गैरवर्तन यासारखे प्रकारही घडतात. हे चित्र चिंताजनक आहे.

सणांचा आत्मा हा आनंद आणि सन्मानात असतो; दडपशाहीत नाही. 'रंग लावला म्हणजे अधिकार मिळाला' अशी मानसिकता बदलायला हवी. धुलिवंदन हे 'सन्मानाने रंगवणे' शिकवते, 'जबरदस्तीने रंग चोपडणे' नव्हे. भारतीय समाजजीवनात सणांचे राजकारणाशीही नाते आहे. काही वेळा सणांच्या माध्यमातून समाजात फूट पाडण्याचे प्रयत्न होतात. होळीचा खरा संदेश मात्र एकात्मतेचा आहे. विविधतेत एकता ही भारताची ताकद आहे. होळी आपल्याला सांगते मतभेद असू द्या, पण मनभेद नकोत. आज देशासमोर बेरोजगारी, महागाई, शिक्षण-आरोग्याच्या समस्या, शेतकऱ्यांचे प्रश्न उभे आहेत. होळीच्या ज्वालेसमोर उभे राहून आपण या प्रश्नांवरही विचार करायला हवा. केवळ व्यक्तीगत राग-द्वेष जाळून चालणार नाही; समाजातील अन्याय, विषमता आणि भ्रष्टाचार यांनाही जाळण्याचा निर्धार हवा. इतिहासात होळीच्या उत्सवात स्त्रियांचा सहभाग मोठ्या प्रमाणावर राहिला आहे. लोकगीते, फुगड्या, सामूहिक नृत्य यांतून स्त्रियांनी आपला आनंद व्यक्त केला. आजच्या काळात स्त्री-पुरुष समानतेचा संदेशही या सणातून द्यायला हवा. महिलांना सुरक्षित आणि सन्मानाने सण साजरा करता यावा, ही समाजाची जबाबदारी आहे. होळीच्या निमित्ताने बाजारपेठा गजबजतात. रंग, पिचकाऱ्या, मिठाई, पारंपरिक पदार्थ या सर्वांमुळे स्थानिक अर्थव्यवस्थेला चालना मिळते. गावरान पुरणपोळी, करंजी, गूळ-पोहे यांचा सुगंध घराघरांत दरवळतो. सण हा अर्थचक्रालाही गती देतो. मात्र, खर्चाच्या स्पर्धेत अडकून मूळ आनंद हरवू नये, याची जाणीव ठेवायला हवी.

होळी आणि धुलिवंदन हे नात्यांच्या पुनर्बांधणीचे दिवस आहेत. वर्षभरात गैरसमज होतात, कटुता वाढते. पण या सणाच्या निमित्ताने आपण एकमेकांना भेटतो, मिठी मारतो, 'रंगपंचमीच्या शुभेच्छा' देतो आणि नवे वर्ष नव्या उत्साहाने सुरू करतो. ज्या समाजात संवाद थांबतो, तिथे तणाव वाढतो. होळीचा रंग म्हणजे संवादाची सुरुवात. धुलिवंदन म्हणजे अहंकाराची धूळ झटकून टाकणे. सर्वात महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे अंतर्मनातील होळी. आपल्या मनात साठलेले राग, भीती, न्यूनगंड, असुरक्षितता या सर्वांना जाळणे आवश्यक आहे. होळीची ज्वाला आपल्याला धैर्य देते; धुलिवंदनाचा रंग आपल्याला आनंद देतो. आजच्या वेगवान, तणावपूर्ण जीवनात आपण आनंद साजरा करायलाही विसरलो आहोत. होळी हा सण सांगतो, जगणे म्हणजे केवळ स्पर्धा नव्हे, तर उत्सवही आहे. होळी आणि धुलिवंदन हे केवळ परंपरा नाहीत; ते जीवनदृष्टी आहेत. अन्यायावर न्यायाचा विजय, द्वेषावर प्रेमाचा विजय, निराशेवर आशेचा विजय हा संदेश या सणात दडलेला आहे. यावर्षी होळी पेटवताना आपण केवळ लाकूड जाळू नये; आपल्या मनातील कटुता जाळू या. धुलिवंदन साजरे करताना केवळ रंग उधळू नये; प्रेम, सन्मान आणि समतेचे रंग उधळू या. रंगांच्या या सणात प्रत्येकाच्या आयुष्यात आनंदाची उधळण होवो, समाजात सौहार्द फुलो आणि आपल्या अंतःकरणातील होलिका भस्मसात होवो, हीच अपेक्षा. सर्वांना होळी आणि धुलिवंदनाच्या हार्दिक शुभेच्छा! ■ ■

प्रविण बागडे
मो. 9923620919

सौंदर्यदृष्टीने टिपलेले 'आक्रंदन' !

कला उन्मुक्त असते. ती कधी सौंदर्य निर्माण करते, तर कधी उद्विग्नता उघड करते; कधी अस्थैर्य पसरवते, तर कधी समाजालाही प्रश्न विचारते. सौंदर्य व उद्विग्नता या दोन्ही भावना भिन्न असल्या, तरी कलेत त्या एकत्र येऊन अधिक तीव्र आणि थेट परिणाम घडवू शकतात. त्यामुळे कला ही केवळ अभिव्यक्तीसाठी नसून विचारांना दिशा देणारी आणि भावनांना स्पर्श करणारी सजीव प्रक्रिया आहे. सौंदर्यदृष्टी व प्रकाश-छायेच्या विरोधातून कष्टकऱ्यांच्या जीवनातील वास्तव टिपणारा संवेदनशील, सर्जनशील व कृतिशील प्रकाशचित्रकार म्हणून नानू नेवरेंनी वेगळी ओळख निर्माण केली आहे.

नेवरेंनी टिपलेल्या कृष्ण-धवल प्रकाशचित्रांत कथानकासोबत एक सशक्त दृश्यभाषा असते. ती चित्रे केवळ कलाकृतीपुरती मर्यादित न राहता त्या चित्रांतून सौंदर्याभिरुचीचे हृदयस्पर्शी आक्रंदन प्रकट होते. त्या आक्रंदनातून एक मूलभूत व मूलगामी मूल्यसंघर्ष अधोरेखित होतो. तो संघर्ष अस्वस्थतेचा वेध घेतो. ती अस्वस्थता माणसाला जागे करते. सत्य, संघर्ष आणि विवेकाकडे पाहायला शिकवते. कुणावरही अन्याय झाला तरी, नेवरेंच्या छायाप्रतिभेच्या स्वभावाला दुःखाच्या, आक्रंदनाच्या हाका ऐकायला येतात. त्या यातनांतून निर्माण झालेली उद्विग्नता, कोलाहल नाट्यमयरीत्या प्रकाशचित्रांच्या माध्यमातून प्रकट होऊ लागते. त्यासाठी नेवरे आपल्या कलाकृतीत तांत्रिक व भावनिक घटकांचा समन्वय साधतात. नव्या प्रतीकांचा प्रभावी वापर करून, पारंपरिक मिथकांची आधुनिक काळाशी सुसंगत अशी मांडणी करतात. जुन्या मिथकांना समकालीन वास्तवाशी जोडून नवा आशय, नवी दिशा आणि व्यापक संदर्भ उपलब्ध करून देतात. शेतकऱ्यांचे विषण्ण करणारे जगणे आणि त्यांच्या प्रश्नांविषयीचा उद्रेक नेवरेंनी 'माझा शेतकरी' या वास्तववादाकडून अतिवास्तववादाकडे जाणाऱ्या मोनोटोनस 'ब्लॅक अँड व्हाईट' प्रकाशचित्र मालिकेतून उलगडून दाखविण्याचा प्रयत्न केला आहे. त्या कलाकृतींचे प्रदर्शन नांदेड येथील 20 व्या विद्रोही मराठी साहित्य संमेलन परीसरातील स्व. नयन बाराहाते कलादालनात भरविण्यात आले आहे.

मदर इंडिया :- एकमेकांत मिसळलेली, अनेक दृश्ये असलेली 'मदर इंडिया' ही प्रतिमा मल्टीपल एक्स्पोजर तंत्राने तयार केली आहे. प्रतिमेतील 'स्त्री'ची आकृती तिच्या जगण्यातील अंतर्गत संघर्ष आणि अस्थिरता विशद करते. संकटाशी लढणाऱ्या 'स्त्री'चा त्याग आणि सामर्थ्य दर्शविण्यासाठी पार्श्वभूमीवरील पाण्याच्या लाटांवर बंडीचे चाक एक्सपोज केले आहे. तर शेतकऱ्यांचे संघर्षमय जीवन अधोरेखित करण्यासाठी दुष्काळग्रस्त स्थिती आणि नागर दाखविले आहे. 'स्त्री' प्रतिमेला लो-कॉन्ट्रास्ट ॲम्बियंट प्रकाशात टिपल्यामुळे टोनल बॅलन्स नियंत्रित आहे. लो-अँगल सिल्हूट व पर्सपेक्टिव्ह रचना असलेली ही कलाकृती 'कन्सेप्टच्युअल आर्ट फोटोग्राफी' शैलीचा उत्तम नमुना आहे.

दुभंग :- 'दुभंग' या कलाकृतीत शेतकऱ्यांच्या आयुष्यातील आव्हानांचे प्रतीक म्हणून दुष्काळ व महापूर यांचे प्रभावी चित्रण करण्यात आले आहे. प्रकाशचित्रातील विस्कटलेल्या आयुष्याच्या अर्धवट रेषा, अपूर्ण आकृती व छाया-प्रकाशातील ताणतणाव हे शेतकऱ्यांच्या अस्वस्थ वर्तमानामागील आर्थिक, सामाजिक आणि पर्यावरणीय घटक कारणीभूत असल्याचे सूचित करतात. विशेषतः शेतकऱ्याच्या चेहऱ्यावर ओव्हरलॅप केलेले कोरड्या जमिनीच्या तड्याचे टेक्स्चर, डोळ्याखालील तीक्ष्ण सावली, त्वचेचा पोत, भाव आणि पार्श्वभूमीतील पाण्याच्या लहरींमुळे प्रतिमेत उत्तम परिणाम साधता आला. छाया-प्रकाशाचे प्रमाणबद्ध विभाजन केल्यामुळे प्रकाशचित्राचा विषय अधिक प्रभावी झाला आहे. उच्च कॉन्ट्रास्ट व डबल एक्स्पोजरच्या साहाय्याने साकारलेली ही पोर्ट्रेट प्रतिमा आकर्षक आहे.

पीस :- तीन नव्या कृषी कायद्यांविरोधात पंजाब व हरियाणातील हजारो शेतकऱ्यांनी दिल्ली येथे प्रदीर्घकाळ ऐतिहासिक आंदोलन केले. संघर्ष कितीही मोठा असला तरी शांतता व सामंजस्यामुळे विजय मिळवता येऊ शकतो; नेवरेंनी याच विचारांची दृश्य अभिव्यक्ती 'पीस' या कलाकृतीतून साकारली. शेतकऱ्यांचे जीवन, परंपरा, श्रम आणि संघर्षाचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या बंडीच्या चाकावर शांततेचे, आशेचे आणि अहिंसेचे प्रतीक म्हणून कबुतर दाखविले आहे. प्रकाश-छायेचे योग्य संतुलन राखत, कबुतराची मध्यवर्ती रचना केल्यामुळे कलाकृतीतील सौंदर्यमूल्य अधिक वाढले आहे. कलात्मक गुणवत्ता आणि नवीन दृश्यरूप देणारी ही प्रतीकात्मक कलाकृती लक्ष वेधून घेते.

कलाजगत

कर्णाहुती :- 'कुरूक्षेत्राच्या युद्धभूमीवर निर्णायक क्षणी कर्णाच्या रथाचे चाक जमिनीत फसते. विवश झालेला कर्ण शस्त्र खाली ठेवून अर्जुनाकडे युद्धविरामाची याचना करतो; मात्र तरीसुद्धा अर्जुन प्रहार करतो आणि कर्णाचा वध होतो.' महाभारतातील या प्रसंगावर आधारित नेवरेंनी 'कर्णाहुती' कलाकृती साकारली. जमिनीत फसलेल्या बंडीच्या चाकाला बाहेर काढण्याची वस्त्रविरहित शेतकऱ्याची धडपड, त्याच्या जगण्यातील संघर्ष आणि एकटेपणा कलाकृतीत ठळकपणे जाणवतो. विशेषतः दुष्काळाचे वास्तव अधोरेखित करण्यासाठी प्रतिमेत खूप जास्त निगेटिव्ह स्पेस सोडण्यात आली आहे; तर दुपारची झळ, उष्णता आणि श्रम या वातावरणनिर्मितीसाठी अतिशय तीव्र नैसर्गिक प्रकाशाचा उपयोग केला आहे. जगण्यासाठीच्या संघर्षाची कथा सांगणारी ही कलाकृती अंतर्मुख करते.

बाप माझा शेतकरी :- नैसर्गिक आपत्ती, कर्जबाजारीपणा आणि सततच्या अपमानास्पद जगण्यामुळे हवालदिल झालेला शेतकरी अखेर जीवन संपविण्याचा मार्ग निवडतो. याच आशयाला अनुरूप नेवरेंनी साकारलेली 'बाप माझा शेतकरी' ही कलाकृती निःशब्द करणारी आहे. कलाकृतीत बुजगावण्याच्या प्रतीकातून शेतकरी बाप दाखविला आहे. बाप जिवंत असूनही मनाने मृत झालेल्या जन्मदात्याला मरणापासून रोखण्यासाठी चिमुकल्या लेकीने घट्ट कवटाळले आहे. हृदयस्पर्शी असलेली ही कलाकृती तंत्रदृष्ट्यादेखील तितकीच परिपूर्ण आहे. नैसर्गिक सौम्य प्रकाश, लो-अँगल, सेंटर फ्रेमिंग, प्रॉपर कम्पोझिशन व पार्श्वभूमी धूसर करण्यासाठी मध्यम 'डेप्थ ऑफ फिल्ड'चा वापर केला आहे. त्यामुळे प्रकाशचित्रात भावनिक, कौटुंबिक व सामाजिक परिणाम सहज साधता आला. 'मरणाने केली सुटका, जगण्याने छळले होते...' कवी सुरेश भटांच्या रचनेतील ओळीचा संदर्भ घेऊन साकारलेली एकमेव रंगीत कलाकृती या प्रदर्शनात आहे. शेतकऱ्यांच्या प्रश्नांकडे गांभीर्याने पाहण्यास भाग पाडणारी ही कलाकृती जीवन-मरणाच्या सीमारेषेवरील धूसर अवस्था सूचित करते. कलाकृतीतील रचना व मांडणीच्या दृष्टीने केंद्रस्थानी दाखविलेले सरण, जळालेली लाकडे, राख आणि पायांची प्रतिमा विषयाच्या खोलात डोकावण्यासाठी प्रवृत्त करते. उबदार नारिंगी-लाल रंगछटा, गडद पार्श्वभूमी व कॉन्ट्रास्ट वेदना, निराशा, आग आणि अंधारातील संघर्षाची धार वाढवतात. शेतकऱ्यांची अस्थिर मानसिक अवस्था अधोरेखित करण्यासाठी मोशन ब्लर केले आहे; तर डेप्थ व टेक्स्चरदेखील प्रत्येक घटकांशी सुसंगत आहे. वास्तव आणि अतिवास्तव यांना एकरूप करण्यासाठी डबल एक्सपोजरचा उपयोग केल्यामुळे, कलाकृतीतील सौंदर्यमूल्य अधिक वाढले आहे. सामाजिक वास्तवाचे दाहक प्रतिबिंब दर्शविणारी ही प्रतीकात्मक कलाकृती अत्यंत प्रभावी आणि भावगर्भ आहे. या प्रदर्शनात खेळ मांडीयला, बालपण, हिज मास्टर व्हाईस, मृत्युदार, टोपीखाली, भूमिपुत्र, जागते रहो, कठपुतली, अगतिक, सावकारी काक, ओला दुष्काळ आणि गाव विकणे आहे. यांसारख्या विविध विषयांची कृष्ण-धवल प्रकाशचित्रे आहेत. त्या सर्व कलाकृतींतून शेतकऱ्यांविषयीच्या नेवरेंच्या अंतर्मनातील संवेदना ठळकपणे सामोरे आलेल्या आहेत. नेवरेंचा सौंदर्यशास्त्रीय दृष्टिकोन प्रगल्भ आहे. रंगाच्या विचलनाशिवाय कष्टकऱ्यांच्या जीवनाचा सार मांडण्यासाठी आणि प्रतिमेला विशिष्ट उंची देण्यासाठी नेवरेंनी काळ्या-पांढऱ्या रंगांत प्रकाशचित्रण केले. किंबहुना आशा आणि निराशा यांचे प्रतीक असलेले हे दोनच रंग त्यांच्या प्रकाशचित्रांचा केंद्रबिंदू राहीले आहेत. एकूणच नेवरेंनी साकारलेल्या कलाकृतींचे विषय त्यातील प्रतीकात्मक घटक, वास्तववादी प्रतिमा, पार्श्वभूमी, विविध आकार, अवकाश विभाजन, पृष्ठभागाचा सूक्ष्म पोत, अग्रभाग, रचना, मूड व प्राकृतिकता या सर्व घटकांमध्ये छाया-प्रकाशाचे नियंत्रण व त्याच्या योग्य वापरामुळे त्या कलाकृती दृश्यदृष्ट्याच नव्हे तर, भावनिकदृष्ट्यादेखील प्रतिध्वनित होतात. संवादू लागतात. ■ ■

आशिष यावले
मो. 9922290022

स्वाभिमानाचे स्मरणशिल्प -९४

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळा मोहपा जिल्हा नागपूर

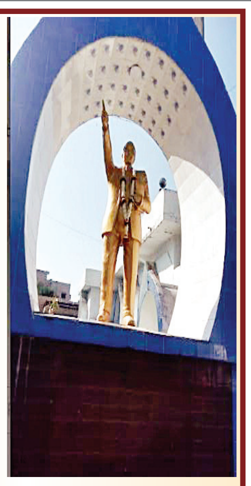

नागपूर जिल्ह्यातील मोहापा बाजारपेठ फार महत्वाची आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा पुतळा मुख्य चौकात असल्यामुळे पुतळ्याचे विशेष आकर्षण आहे. येणारे जाणारे नागरिक बाबासाहेबांच्या प्रतिमेकडे उत्सुकतेने पाहतात. दिनविशेष कार्यक्रमाला आजूबाजूच्या परिसरातील नागरिक मोठ्या प्रमाणावर एकत्र येऊन डॉ. बाबासाहेबांना वंदन करतात.

संवाद मित्र, कपिल नारनवरे
मो. 9370773608

ओबीसींची स्वतंत्र जनगणना न झाल्यास सविनय कायदेभंग : विजय वडेट्टीवार

नागपूर : ओबीसी समाजाची स्वतंत्र व सविस्तर जनगणना जाहीर न झाल्यास सविनय कायदेभंग आंदोलन छेडण्याचा इशारा माजी मंत्री व आमदार विजय वडेट्टीवार यांनी दिला. सकल ओबीनी समाजाच्या वतीने संविधार चौकात ओबीसींच्या जातीनिहाय जनगणनेसाठी आयोजित धरणे आंदोलनात ते बोलत होते. यावेळी मंचावर सदानंद इलमे, प्रभाकर वैरागडे, गुरुदास ग्रेडेबार, विलास काळे, डॉ. बाळकृष्ण सार्वे, ललिता देशमुख, ॲड. डॉ. अंजली साळ्वे, खेमेंद्र कटरे, रेखा बाराहाते उमेश कोरम आदींची उपस्थिती होती. ओबीसी समाजाच्या विविध संघटनांच्या वतीने हे आंदोलन पार पडले. 'ओबीसींची स्वतंत्र जनगणना करा', 'संविधानिक हक्क द्या', अशा घोषणांनी परिसर दणाणून गेला. आंदोलनात मोठ्या संख्येने कार्यकर्ते, महिला व युवक सहभागी झाले होते. आंदोलनकर्त्यांनी हातात फलक घेऊन सरकारविरोधात निषेध व्यक्त केला. विजय वडेट्टीवार यांनी आपल्या भाषणात सांगितले की, देशात अनुसूचित जाती-जमातींची स्वतंत्र नोंद होत असताना ओबीसी समाजाची अचूक लोकसंख्या जाहीर केली जात नाही, ही अन्यायकारक बाब आहे. लोकसंख्येचा अचूक आकडा नसल्यामुळे आरक्षण, शिक्षण, रोजगार आणि विविध कल्याणकारी योजनांमध्ये ओबीसींना योग्य वाटा मिळत नाही. त्यामुळे केंद्र सरकारने तातडीने स्वतंत्र ओबीसी जनगणना जाहीर करावी, अशी मागणी त्यांनी केली. यावेळी विविध पदाधिकाऱ्यांनीही आपली मते मांडली. ओबीसी समाजाच्या हक्कांसाठी लढा अधिक तीव्र करण्यात येईल, असा इशाराही देण्यात आला. आंदोलन शांततेत पार पडले असून शेवटी प्रतिनिधी मंडळाने प्रशासनामार्फत शासनाला निवेदन सादर केले. ओबीसी जनगणनेचा मुद्दा राज्याच्या राजकारणात पुन्हा एकदा चर्चेत आला असून, आगामी काळात या विषयावर आंदोलनाची तीव्रता वाढण्याची चिन्हे यावेळी जनगणनेत ओबीसीचा जोपर्यंत स्वतंत्र कॉलम असणार नाही तोपर्यंत जनगणनेत मी सहभागी होणार नाही, या आशयाच्या पाटीचे अनावरण करण्यात आले. यावेळी यवतमाळ, गोंदिया, भंडारा, चंद्रपुर, वर्धा, अमरावती येथून ओबीसी बांधव सहभागी झाले होते.

लॉ कॉलेज येथे आरक्षणावर घाला

नागपूरच्या लॉ कॉलेज येथे कुलगुरू यांनी स्वतः ओबीसी, एससी समाजाच्या आरक्षित संपूर्ण जागा कमी करून खुल्या वर्गातून भरल्या आहे. पूर्वी वकिली व्यवसाच एका समाजाच्याच हाती होता. पुन्हा तीच स्थिती निर्माण करण्याचे काम चालू आहे. भविष्यात न्यायव्यवस्थेत बहुजनांचे प्रतिनिधित्व करणारा व्यक्तीच राहणार नाही, अशी व्यवस्था व्यवस्थित निर्माण केली जात आहे, असेही ते म्हणाले.

कर्मवीर आवळे बाबू स्मृतीदिनी अभिवादन

नागपूर : उत्तर नागपुरातील आवळे बाबूंच्या भव्य पुतळ्याला बसपाच्या नगरसेविका हर्षला संजय जयस्वाल यांच्या हस्ते तसेच बसपा नेते उत्तम शेवडे व दीक्षाभूमी स्मारक समितीचे भदंत नागदीपंकर महाथेरो यांच्या प्रमुख उपस्थितीत माल्यार्पण व अभिवादन करून आवळेबाबू चौकात आवळेबाबूंचा यांचा 55 वा स्मृती दिवस करण्यात आला. आवळेबाबू हे डॉ. बाबासाहेबांच्या काळात शेड्युल कास्ट फेडरेशनचे महामंत्री व समता सैनिक दलाचे अध्यक्ष होते. डॉ. बाबासाहेबांनी जिथे धम्मदीक्षा दिली ती दीक्षाभूमीची जागा स्मारकासाठी मिळविण्यामध्ये त्यांचा सिंहाचा वाटा होता. रिपब्लिकन पक्षाचे नेते व विधान परिषद सदस्य म्हणून त्यांनी काम केले. शंभरकर विरुद्ध मेश्रामच्या सुप्रीम कोर्टातील खटल्यात आवळे बाबू यांच्या पुढाकारानेच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या धम्मदीक्षेला म्हणजेच धर्मांतराला 26 ऑक्टोबर 1964 रोजी सरन्यायाधीश पी. बी. गजेंद्रगडकर, वांछू, हिदायतुल्ला, दयाल व मुधोळकर या पाच जजेसच्या निकालाने कायदेशीर मान्यता मिळाली. अन्यथा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे धर्मांतर हा राजकीय कार्यक्रम म्हणून नागपूर हायकोर्टाचे न्यायमूर्ती कोतवाल व गोखले यांनी 7, 8 फेब्रुवारी 1963 रोजी नोंदवला होता. अशा प्रकारची ऐतिहासिक माहिती याप्रसंगी बसपा नेते उत्तम शेवडे व भंते नागदीपंकर यांनी दिली. कार्यक्रमाचे संचालन वामन सोमकुवर यांनी तर समारोप उमेश बोरकर यांनी केला. याप्रसंगी प्रामुख्याने अभिलेश वाहने, माजी नगरसेवक संजय जयस्वाल, जिल्हाध्यक्ष विलास सोमकुवर, राजेंद्र सुखदेवे, सदानंद जामगडे, अरविंद तायडे, बामसेफचे संजय मोहिले, सामाजिक कार्यकर्ते उमेश बोरकर, संजय फुलझेले उपस्थित होते.

सतरंजीपूरा झोनमध्ये बेकायदेशीर कचरा टाकण्या विरोधात आंदोलनाचा इशारा

नागपूर : सतरंजीपूरा झोन अंतर्गत मेहंदीबाग रोड, विद्युत विभागासमोरील निवासी परिसरात बेकायदेशीररीत्या कचरा टाकण्यात येत असल्याचा गंभीर आरोप करण्यात आला आहे. या प्रकरणी शिवसेना (शिंदे गट) तर्फे आंदोलनाचा इशारा देण्यात आला आहे. युवा सेना जिल्हा प्रमुख शरद सरोदे यांनी नागपूर महानगरपालिका आयुक्तांकडे तात्काळ कारवाईची मागणी करणारे निवेदन सादर केले आहे. निवेदनानुसार, संबंधित ठिकाणी नियमितपणे कचरा साठवला जात असून त्यामुळे परिसरात तीव्र दुर्गंधी पसरत आहे. कचऱ्यामुळे डास व किटकांचे प्रमाण वाढले असून स्थानिक नागरिकांच्या आरोग्यास धोका निर्माण झाला आहे. हा प्रकार निवासी भागात सुरू असल्याने नागरिकांमध्ये तीव्र संताप व्यक्त होत आहे. सरोदे यांनी म्हटले आहे की, हा प्रकार Solid Waste Management Rules, 2016 तसेच Environment (Protection) Act, 1986 मधील तरतुदींचे उल्लंघन करणारा आहे. त्यामुळे संबंधित अधिकारी व जबाबदार व्यक्तींवर विभागीय चौकशी करून कठोर कायदेशीर कारवाई करावी, अशी मागणी करण्यात आली आहे. तसेच संबंधित ठिकाणाची तातडीने पाहणी करून कचरा हटविण्याची कार्यवाही करावी, अन्यथा आंदोलन छेडण्यात येईल व पुढील कायदेशीर पावले उचलण्यात येतील, असा इशाराही देण्यात आला आहे. दरम्यान, या प्रकारामुळे परिसरातील नागरिकांमध्ये भीतीचे वातावरण निर्माण झाले असून प्रशासनाने त्वरित दखल घ्यावी, अशी मागणी जोर धरत आहे. युवा सेना जिल्हाप्रमुख शरद सरोदे यांच्या नेतृत्वाखाली निवेदन सादर करण्यात आले. यावेळी सहसंपर्क प्रमुख ओंकार पारवे, महिला जिल्हाप्रमुख मनीषा पापडकर, उपजिल्हा संघटिका गायत्री वैद्य, खेमचंद कैथल, पुनम चाडगे, मनीषा पराड, मोना शेंडे, चंद्रकला पटले, रक्षा शर्मा, मालती राना, मंदा कुकडे, लता गावंडे, पूनम हरवडे, किरण कांबळे, खेमचंद केथले, शिवराम वाढवे, अरविंद राणे, मयूर रामटेके, प्रवीण रामटेके, अल्पेश ठवरे, संजय रामटेके, समीर गुप्ता, राज ठाकरे, संतोष यादव, लकी मिश्रा सह उपस्थित होते.

कोराडीत नाविन्यपूर्ण व्यसनाची होळी

कोराडी : पारंपरिक होळीच्या पुर्वसंध्येला महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती कोराडी शाखेच्या पुढाकाराने व नशाबंदी मंडळ, सामाजिक न्याय विभाग, उत्कर्ष बहुउद्देशीय संस्थेच्या संयुक्त विद्यमाने व्यसनाच्या होळीचा प्रतीकात्मक अभिनव उपक्रम राबविण्यात आला. कार्यक्रमाला कोराडी पोलिस ठाण्याचे अधिकारी चिंतामण ढोकळे प्रमुख अतिथी उपस्थित होते. या कार्यक्रमात एका बोर्डावर अनेक रंगिबेरंगी फुगे लावले होते, फुग्यांवर गुटखा, दारु, सिगारेट, गांजा, चरस, तंबाखू, खर्रा, एम डि, गर्द मार्फिन हीरोइन व्हाइटनर कोकिन इत्यादी व्यसनांच्या नावाच्या चिठ्ठ्या चिटकवल्या अर्थात प्रत्येक फुग्याला त्या व्यसनांची नावे देण्यात आली. हे फुगे ज्या धनुष्यबाणाने फोडायची त्या धनुष्यबाणाला देखील संघटन, समुप्रदेशन, प्रबोधन, आत्मविश्वास, मतपरिवर्तन अशी नावे देण्यात आली तशा नावाच्या चिठ्ठ्या चिटकवण्यात आल्या होत्या. अशा धनुष्यबाणाने प्रमुख अतिथी पोलिस अधिकारी चिंतामण ढोकळे यांचे हस्ते व्यसनयुक्त फुग्यांची हत्या करण्यात आली. त्यानंतर अंनिस शाखा अध्यक्ष ताराचंद पखिडे, कार्याध्यक्ष बबन गायकवाड, सचिव विलास भालेराव यांच्यापाठोपाठ प्रेक्षकांनी देखील व्यसनांची फुगे फोडली अर्थात हत्या केली. पारंपरिक होळीच्या निमित्ताने होणारे खर्रा, दारु गांज्या, अफु अशा व्यसनांपासून दुर राहुन व्यसनमुक्त व पर्यावरण पुरक होळी साजरी करण्याचा संदेश देण्यात आला आहे. कार्यक्रमाला महाराष्ट्र अंनिसचे जिल्हा कार्याध्यक्ष तथा नशाबंदी मंडळ नागपूर जिल्हा संघटक गौरव आळणे यांनी नशामुक्त समाज घडविण्यासाठी व्यसनमुक्त होळी व पर्यावरण पुरक होळी साजरी करण्याचे नागरिकांना आवाहन केले. अशा समाज बदलाच्या उपक्रमाला पोलीस विभाग व सामाजिक न्याय विभागाने नेहमीच सहकार्य करीत राहावे अशी अपेक्षा ताराचंद पखिडे यांनी व्यक्त केली. यावेळी उपस्थितांना व्यसनमुक्तीची शपथ देण्यात आली. परिसरात व्यसनमुक्तीवर भव्य पोस्टर प्रदर्शनी लावण्यात आली होती. असे उपक्रम शाळकरी विद्यार्थ्यांना शाळेमध्ये शिकविण्यात यावे अशी चर्चा देखील केली जात आहे. अभिनव कार्यक्रमाचे संचालन बबन गायकवाड यांनी केले तर आभार विलास भालेराव यांनी मानले.

महत्वाचे

ॲड. कर्मवीर आवळे स्मृती दिनानिमित्त समुहघोष मैत्री संघाच्या वतीने मानवंदना

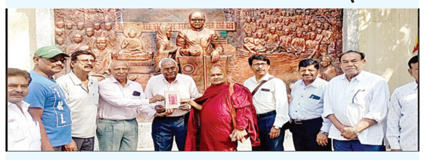

नागपूर : ॲड. बाबु कर्मवीर हरिदासजी आवळे स्मृती दिनानिमित्त आवळे बाबु स्मृती परिसर, आवळे बाबु चौक, नागपूर येथे माल्यपर्ण करुन मानवंदना देण्यात आली. या मानवंदना कार्यक्रमात भन्ते नागदिपांकर महाथेरो, संजय फुलझेले, उमेश बोरकर, राजकुमार मेश्राम, संपत वंजारी, भगवान गजभिये, अशोक नगरारे, पुष्पराज तिडके, बाळु मामा कोसमकर, मनोहर गायकवाड, विरेंद्र मंडपे, प्रदीप वागदे, ईश्वर सुर्यवंशी, चंदुभाऊ गोटे, अजय वासनिक, विलास नितनवरे इतर सभासद उपस्थित होते.

डॉ. आंबेडकर उद्यान, कुकडे ले-आऊट येथे स्वच्छता न करण्याबद्दल उदासिनता

नागपूर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर उद्यान, कुकडे ले-आऊट, नागपूर येथील उद्यानात शेण, कचरा जिकडे तिकडे पसरलेला आहे. नागपूर मनपा अधिकारी, नगरसेवक यांना लेखी पत्र, निवेदन दिलेली असूनदेखील अजुनपर्यंत कोणतीही कार्यवाही झाली नाही. त्यामुळे वस्तीतील नागरिकांच्या आरोग्यावर वाईट परिणाम होत आहे. त्यामुळे आरोग्याच्या समस्या दिवसेंदिवस वाढत आहे. निवडून येण्यापूर्वी दिलेल्या आश्वासनाची पूर्ती होतांना दिसत नाही.

डॉ. रीता सोनटक्के - शेवाळे यांना 'भाषा रत्न मानद' उपाधी

नागपूर : शब्द प्रतिभा बहुक्षेत्रीय सन्मान फाऊंडेशन, काठमांडू, (नेपाळ) या आंतरराष्ट्रीय फाऊंडेशन द्वारा डॉ. रिता सोनटक्के/शेवाळे, यांना मातृभाषा संवर्धन, संरक्षण, प्रचार आणि प्रसार क्षेत्रात उल्लेखनिय कार्य, योगदानकरिता आंतरराष्ट्रीय स्तरावर 'भाषा रत्न' या मानद उपाधी प्रदान करून सन्मानित करण्यात आले आहे. 'आंतरराष्ट्रीय भाषा' दिन 21 फेब्रुवारी रोजी 'शब्द प्रतिभा बहुक्षेत्रीय सन्मान फाऊंडेशन जगभरातील मातृभाषा संवर्धन क्षेत्रात उल्लेखनीय कार्य करणाऱ्या शिक्षक, साहित्यकार, समाजसेवी संस्था, व्यक्ती, यांचे कार्य, योगदान यांच्या मूल्यांकनातून डॉ. रिता सोनटक्के/ शेवाळे यांची 'भाषा रत्न' मानद उपाधी करिता निवड करण्यात आली. डॉ. रिता सोनटक्के/शेवाळे या धनवटे नॅशनल कॉलेज नागपूर येथे प्राध्यापिका म्हणून कार्य करीत आहेत, त्यांची 15 वर्षापासून अध्यापनातील आवड, विद्यार्थी आणि सामाजिक बांधिलकी उपक्रम राबविण्यात योगदानाची दखल या निमित्ताने घेतली गेली. इंग्रजी आणि मातृभाषा यांचा सुंदर असा मेळ करून भाषा शिकविणे, विद्यार्थीमध्ये भाषेची गोडी निर्माण करणे, मातृभाषेबद्दल प्रेम, आदर आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर करिअर करिता आवश्यक कौशल यांचा सहभाग करून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करणे याकरीता प्रा. डॉ. रिता सोनटक्के नेहमीच अग्रसर असतात. या सन्मानाने अधिक जोमाने कार्य करण्याची प्रेरणा, अपेक्षा व्यक्त करण्यात येते आहे. याकरिता समाजातून अनेक स्तरावरून अभिनंदन, शुभेच्छाचा वर्षाव होत आहे.

छतावरील सौरऊर्जा प्रकल्पाच्या खर्चात महावितरणमुळे प्रती किलोवॅट 15 हजाराची बचत

नागपूर : 28 फेब्रुवारी 2026 महिना शंभर युनिटपर्यंत वीज वापर असलेल्या दारिद्र्य रेषेखालील आणि आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घरगुती वीज ग्राहकांना मोफत वीज मिळण्यासाठी राज्य सरकारने सुरू केलेल्या स्मार्ट योजनेसाठी महावितरणने मागविलेल्या टेंडरमध्ये एक किलोवॅट क्षमतेच्या छतावरील सौरऊर्जा प्रकल्पाची किंमत सुमारे 45 हजार रुपये निश्चित करण्यात आली आहे. सध्या सौरऊर्जा पुरवठादार आकारत असलेल्या साठ हजार रुपये या दराच्या तुलनेत नवा दर 15 हजार रुपये कमी असल्याने योजनेच्या लाभार्थी 5 लाख छोट्या ग्राहकांची खूप मोठी बचत होणार आहे. तसेच साठ हजारच्या ऐवजी 45 हजार रुपयात एक किलोवॅटचा छतावरील सौरऊर्जा बसविता येत असल्याचे स्पष्ट झाल्यामुळे आगामी काळात असे प्रकल्प बसविणाऱ्या सर्व गरजू ग्राहकांना लाभ होणार आहे. मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांच्या नेतृत्वात गरीब ग्राहकांसाठी स्मार्ट योजना राबविण्यात येत आहे. त्यासाठी महावितरणला अंमलबजावणी यंत्रणा म्हणून जबाबदारी देण्यात आली आहे. महावितरणचे अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक लोकेश चंद्र यांच्या अध्यक्षतेखाली शनिवारी मुंबईत झालेल्या कंपनीच्या संचालक मंडळाच्या बैठकीत स्मार्ट योजनेच्या टेंडरला मान्यता देण्यात आली. बैठकीस राज्याच्या अपर मुख्य सचिव (ऊर्जा) आभा शुक्ला उपस्थित होत्या. राज्य सरकारच्या स्वयंपूर्ण महाराष्ट्र आवासीय रूफ टॉप सोलार (स्मार्ट) योजनेच्या शासननिर्णयात प्रति किलोवॅट पन्नास हजार रुपये खर्च गृहित धरला आहे. सध्या व्यवहारात सोलर पुरवठादार व्यावसायिक ग्राहकांकडून प्रती किलोवॅट सुमारे साठ हजार रुपये आकारत आहेत. पण महावितरणने आज मंजूर केलेल्या टेंडरमध्ये प्रती किलोवॅट 45,450 रुपये इतकी रक्कम स्पष्ट करण्यात आली आहे. त्यामुळे या योजनेत ग्राहकाने भरायच्या हिश्श्याच्या रकमेत आता मोठी कपात होईल. प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांच्या सरकारकडून फेब्रुवारी 2024 मध्ये प्रधानमंत्री सूर्यघर मोफत वीज योजना सुरू करण्यात आली आहे. महावितरणने स्मार्ट योजनेसाठी मागवलेल्या टेंडरमध्ये एक किलोवॅटच्या सौरऊर्जा प्रकल्पासाठी 45, 450 रुपये इतका कमी दर निश्चित झाल्यामुळे आता अन्य गरजू वीज ग्राहकांनाही लाभ होणार आहे. प्रधानमंत्री सूर्यघर मोफत वीज योजनेत सरकारी अनुदानाशिवाय ऊर्वरित रक्कम ग्राहकाला भरावी लागते. या रकमेत मोठी घट झाल्यामुळे छोट्या गरजू वीज ग्राहकांना योजनेचा लाभ घेणे अधिक सोपे होईल. सौरऊर्जा प्रकल्प बसविणाऱ्या सूचिबद्ध पुरवठादारांची यादी महावितरणने आपल्या वेबसाईटवर आणि स्मार्ट योजनेच्या पोर्टलवर उपलब्ध केली आहे.

महाअंनिसची कळमेश्वर शाखा नव्याने गठित

कळमेश्वर : महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिति, कळमेश्वर शाखेची कार्यकारिणी कार्यकाल संपन्या आधी नव्याने गठीत करण्यात आली.या प्रसंगी केंद्रीय निरीक्षक म्हणून राज्य कार्यकारिणी सदस्य राम डोंगरे उपस्थित होते. या शाखेचे अध्यक्ष म्हणून जेष्ठ पत्रकार व सामाजिक कार्यकर्ते विजय ठाकरे यांची सर्वानुमते निवड करण्यात आली तर कार्याध्यक्ष म्हणून प्रसिद्ध सामाजिक प्रबोधनकार व गायक अरुण संहारे यांची निवड करण्यात आली. इतर नवपदाधिकारी येणेप्रमाणे.. उपाध्यक्ष -महेंद्र शेंडे, प्रधान सचिव अरुण वाहणे, बुवाबाजी संघर्ष कार्यवाह -दिपक मेश्राम, वैज्ञानिक जाणिवा प्रकल्प -राहुल वानखेडे, वार्तापत्र प्रकाशन कार्यवाह - युवराज मेश्राम, महिला सहभाग कार्यवाह - ममता राजूरकर, मानसिक आरोग्य कार्यवाह - शुद्धपाल गजभिये, विविध उपक्रम कार्यवाह -इंद्रकुमार तागडे, जातीअंत विभाग - तुकाराम शेंडे. इत्यादी पदाधिकाऱ्यांची निवड करण्यात आली. सभेची कार्यवाही नागपूर जिल्हा कार्याध्यक्ष चित्तरंजन चौरे यांनी पार पाडली. सभेची सुरुवात प्रा. पुष्पा घोडके यांच्या संविधान उद्धेशीकेच्या वाचनाने झाली. प्रास्ताविक इंजी.गौतम पाटील यांनी केले व महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती ची उद्दिष्टे व कार्यपद्धती यावर राज्य कार्यकारिणी सदस्य रामभाऊ डोंगरे यांनी माहिती दिली. नवनिर्वाचीत पदाधिकार्यांचे नागपूर जिल्हा पदाधिकाऱ्याद्वारे वार्तापत्र पुस्तकें व पुष्प देऊन स्वागत करण्यात आले. आभार नवकार्याध्यक्ष अरुण सहारे यांनी मानले. सभेला विशेष उपस्थिती म्हणजे वर्षा टेंभेकर नागपूर, अमोल बागडे, राहुल गोंडाने, पुनम धरममाळी, नामदेव बोकडे, कृष्णा बगळे व फकीरचंद गोंडाणे कळमेश्वर इ. मान्यवर उपस्थित होते.

श्री संत गाडगे बाबा प्रभाग स्वच्छता अभियान राबविणार : महापौर

नागपूर : श्री संत गाडगे बाबा यांनी राष्ट्राला आपल्या कृतीतून समाज कल्याणाचा, स्वच्छतेचा, व्यसन मुक्तीचा, अंधश्रद्धा दुर करण्याचा, शिक्षणाचा संदेश दिला. आपले घर स्वच्छ ठेवणे म्हणजे स्वच्छता नव्हे ती सवय व्हायला पाहीजे. म्हणून श्री संत गाडगे बाबा यांच्या 150 व्या जयंती वर्षा निमित्य नागपूर शहरा मध्ये 'श्री संत गाडगे बाबा प्रभाग स्वच्छता अभियान' राबविणार असल्याचे महापौर निता ठाकरे यांनी सांगीतले. हीच खरी श्रद्धांजली होईल.

श्री संत गाडगे बाबा बहुउद्देशिय सेवा संस्थाद्वारा आयोजित श्री संत गाडगे बाबा यांची 150 वी जयंती मोठ्या उत्सवात शिक्षक सहकारी बँक सभागृह येथे साजरी करण्यात आली. सर्वात प्रथम श्री संत गाडगे बाबा यांच्या प्रतिमेचे पुजन समाज प्रबोधनकार सप्तखंजरी वादक सत्यपाल बाबा व महापौर निता ठाकरे यांच्या हस्ते करुन कार्यक्रमाचे उद्घाटन केले.याप्रसंगी आमदार प्रविण दटके, धोबी समाजाचे नेते संजय भिलकर, तेलगु धोबी समाजाचे प्रदेश अध्यक्ष गोपी अन्ना चाकर, झरीया धोबी समाजाचे छोटु निर्मलकर, गणेश रामटेककर, किशोर चव्हाण, श्याम तुरके, परिक्षित चिलाटे, नितिन रामटेककर, दिनेश सुगनपात्रे, भैय्यालाल ताकोते, भिमराव पात्रीकर, शरद ताकोते, भिमलाल दुधमोगरे, अशोक चौरसिया, शंकरराव श्रीपात्रे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. केंद्र सरकारने गाडगे बाबा यांच्या नावाने स्वच्छता अभियान सुरु करावे. तत्कालीन गृहमंत्री आर. आर. पाटील यांनी महाराष्ट्रामध्ये स्वच्छता अभियान राबविले होते. याचा सकारात्मक परिणाम नागरीकांमध्ये दिसून आला. मात्र ही योजना आज बंद पडली आहे. म्हणून महाराष्ट्र सरकारने श्री संत गाडगे बाबा यांच्या 150 वी जयंती वर्षानिमित्य पुन्हा एकदा महाराष्ट्रामध्ये 'श्री संत गाडगे बाबा स्वच्छता अभियान' सुरु करण्याबाबतचा प्रस्ताव नागपूर महानगर पालिकेने महाराष्ट्र शासनाला पाठवावा अशी मागणी धोबी समाजाचे नेते संजय भिलकर यांनी केली. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेकरीता सर्वश्री श्याम तुरके, प्रकाश जांगडे, नितिन रामटेककर, नितिन बडगय्ये, परिक्षित चिलाटे, पवन दुधमोगरे, रुपेश चौरसिया, राजु श्रीपात्रे, राजेश बिलगौर, विकास पात्रिकर, नवनित श्रीपात्रे, पितेश बधुवा, सुरज श्रीवास, सुरज मालवी, संतोष वर्मा यांनी अथक परिश्रम घेतले. कार्यक्रमाचे संचालन पारुल जांगडे यांनी केले व आभार नितिन बडगय्ये यांनी मानले.

नागपूरच्या विदर्भ हिंदी साहित्य संमेलनात कौशल्य मेळावा

नागपूर : ग्रामीण तरुणांना एकत्रित करणे, कौशल्य विकास कार्यक्रमांबद्दल जागरूकता पसरवणे आणि स्वयंरोजगाराच्या संधींना प्रोत्साहन देणे या उद्देशाने आरएसईटीआय नागपूर द्वारे 27 फेब्रुवारी रोजी विदर्भ हिंदी साहित्य संमेलनात एक भव्य कौशल्य मेळावा यशस्वीरित्या पार पडला. यावेळी प्रमुख मान्यवर अंशुजा गराटे, प्रकल्प संचालक, डीआरडीए, अतुल पार्डीकर, उप. झोनल मॅनेजर, बँक ऑफ महाराष्ट्र, नागपूर झोन श्रीराम भोर, महाव्यवस्थापक, महाराष्ट्र ग्रामीण बँक सुनंदा बजाज, सहाय्यक आयुक्त, जिल्हा कौशल्य विकास विभाग, नागपूर शेखर गजभिये, डीएमएम, प्रशांत फुलझेले, व्यवस्थापक, एलडीएम कार्यालय, अक्षय होले, सह-संस्थापक, शाया एंटरप्रायझेस, दिव्या लोहकरे (होले), सह-संस्थापक, शाया एंटरप्रायझेस, शुभम डाबरे, सह-संस्थापक, एलओसी, व्ही.बी. दहिकर, संचालक, आरएसईटीआय नागपूर कार्यक्रमा दरम्यान, सर्व मान्यवरांनी सहभागींना कौशल्य विकास, उद्योजकता आणि आर्थिक शिस्तीचे महत्त्व यावर मार्गदर्शन केले. यशस्वी उद्योजक होण्यासाठी, खालील गोष्टींवर लक्ष केंद्रित करणे आवश्यक आहे यावर त्यांनी भर दिला. स्थानिक मागणी नुसार व्यवहार्य व्यवसाय संधी ओळखणे योग्य कौशल्य प्रशिक्षण आणि प्रमाणपत्र मिळवणे आर्थिक नियोजन आणि पत शिस्त राखणे गुणवत्ता, ग्राहकांचे समाधान आणि सातत्य सुनिश्चित करणे विपणन आणि व्यवसाय वाढीसाठी डिजिटल प्लॅट फॉर्मचा अवलंब करणे संस्थात्मक पतपुरवठा आणि सरकारी योजनांचा लाभ घेणे बँकर्सनी सहभागींना कर्ज सुविधांचा लाभ घेण्यास प्रोत्साहित केले आणि व्यवहार्य आणि शाश्वत व्यवसाय प्रस्तावांना पाठिंबा देण्याचे आश्वासन दिले. कौशल्य विकास विभागाच्या अधिकाऱ्यांनी ग्रामीण विकास आणि रोजगार निर्मितीसाठी उद्देशित विविध सरकारी उपक्रमांवर प्रकाश टाकला. सर्व पाहुण्यांनी एकमताने तरुणांना RSETI च्या मोफत प्रशिक्षण कार्यक्रमांचा लाभ घेण्याचा सल्ला दिला, जे केवळ कौशल्य वाढ प्रदान करत नाहीत तर शाश्वत स्वयंरोजगारासाठी मदत, क्रेडिट लिंकेज आणि प्रशिक्षणानंतरचा पाठपुरावा देखील प्रदान करतात. आरएसईटीआय नागपूरचे संचालक व्ही.बी. दहिकर यांनी ग्रामीण युवकांना सक्षम बनवण्यासाठी आणि उद्योजकता विकासाद्वारे ग्रामीण अर्थव्यवस्था मजबूत करण्यासाठी संस्थेच्या वचनबद्धतेचा पुनरुच्चार केला. आरएसईटीआयचे कर्मचारी सदस्य चंद्र नागपुरे, टिनोपाल गेडाम, निशिकांत गाढे आणि कृणाल ढोणे, मंगेश वरपल्लीवार आणि विकास रानडे यांच्या समर्पित प्रयत्नांमुळे या कार्यक्रम यशस्वी झाला. ज्यांनी कार्यक्रमाच्या नियोजन आणि अंमलबजावणीमध्ये सक्रिय योगदान दिले. कौशल्य मेळव्यात इच्छुक उद्योजक, स्वयंसेवा गट सदस्य आणि ग्रामीण युवकांचा उत्साही सहभाग दिसून आला, जो नागपूर जिल्ह्यातील कौशल्य - आधारित ग्रामीण विकासाच्या दिशेने एक महत्त्वपूर्ण पाऊल आहे.

निधन वार्ता

श्रीराम चंद्रभान नंदेश्वर

नागपूर : लघुवेतन कॉलनी येथील रहिवासी श्रीराम चंद्रभान नंदेश्वर यांचे दिर्घ आजाराने निधन झाले. ते 84 वर्षांचे होते. त्यांच्या मृत्यूपश्चात चार मुली व दोन भाऊ असा मोठा आप्त परिवार आहे. सहाय्यक उपनिबंधक रजिस्टार कार्यालयातून ते सेवानिवृत्त झाले होते. त्यांच्या पार्थिवावर वैशालीनिर्वाण घाट येथे अंत्यसंस्कार करण्यात आले.

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एम.आय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. **RNI No. MAHMAR 2020/84035** Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648